

Vierde jaar

Nr 1

Abonnement *L'erminal*

verschijnend minstens éénmaal per maand

Socialisme en Anarchisme

door

H. GORTER

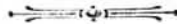
GENT

SAMENWERKENDE « VOLKSDRUKKERIJ », HOOGPOORT, 29

1907

LEEST
DE WAARHEID

Vlaamsch Socialistisch Maandschrift

Prijs : 10 centiemen per nummer
van 32 bladzijden

Abonnement Germinal

verschijnend minstens éénmaal per maand

Socialisme
en
Anarchisme

door

H. GORTER

GENT

SAMENWERKENDE « VOLKSDRUKKERIJ », HOOGPOORT, 29

1907

1
MAD/ 374.28

Socialisme en Anarchisme

Wanneer de arbeidersklasse tot het bewustzijn komt, dat de kapitalistische maatschappij door haar veranderd moet worden in een socialistische — wanneer langzamerhand dit bewustzijn zich verandert in overtuiging en *wil* — dan stuit de arbeidersklasse op drie groote bezwaren in zich zelve.

Het is niet haar gebrek aan aantal, dat haar den strijd moeilijk maakt. De arbeidersklasse wordt aldoor, in verhouding tot de overige bevolking, talrijker, en bereikt hierin de overmacht.

Het is niet de arbeid zelve, voortbrengingsproces, die zich tegen de stichting eener socialistische maatschappij verzetten. Het groot bedrijf neemt hoe langer zoo meer toe, in nijverheid en vervoer verdringt het meer en meer het klein bedrijf en ook in den landbouw zijn revolutionnaire krachten werkzaam, die socialistisch bedrijf al mogelijk en noodzakelijker maken.

De *dingen* worden rijp voor het socialisme, en het aantal *mensen*, het aantal proletariërs, is daar om het te scheppen.

Maar de arbeidersklasse is voor een zeer groot deel nog dom, onkundig en onverschillig, zij hangt aan godsdienstige vooroordeelen, zij loopt den pastoor na. Zij is voor een groot deel nog een ongeorganiseerde en tuchtelooze massa. Daar, in haar zelve, zit de moeilijkheid, de groote hindernis, tegen de komst der socialistische gemeenschap.

Om het kapitalisme te overwinnen is de éénheid, de eensgezindheid van het geheele proletariaat noodig. Want het kapitalisme is een reusachtige internationale macht, de grootste maatscheppelelijke macht die ooit heeft bestaan. Die Eenheid van het Proletariaat kan niet komen, zoolang het proletariaat voor een groot deel is zonder kennis, zonder organisatie, zonder zelf-opgelegde tucht.

Daar het dus onmogelijk is, met het proletariaat zooals het voorloopig nog is, de revolutie van het kapitalisme tot het socialisme uit te voeren — iets wat onder anderen de Parijsche Kommune van 1871 bewezen heeft — moet het streven van ieder persoon, die deze revolutie wil, en van iedere arbeidersorganisatie, hetzij vakvereeniging, politieke partij of coöperatie, daarheen gericht zijn, de kennis van het proletariaat te vermeerderen, zijn organisatie en zijn zelfopgelegde tucht te bevorderen.

Wij zullen in dit geschriftje trachten aan te toonen in hoever het socialisme aan deze eischen beantwoordt en in hoever het anarchisme. Achtereenvolgens zullen wij behandelen de kennis, de tucht en de organisatie door de Werkliedenpartij gewild en gebracht, en door de anarchisten en vrije socialisten. Daarna zullen wij de voornaamste bezwaren, tegen de taktiek van het socialisme ingebracht, weerleggen, en de hoofdfouten van het anarchisme aanwijzen, waardoor zij het beoogde doel *moeten* missen. Dan volgt de bespreking van de praktische uitslagen, van wat de socialisten en de anarchisten hebben bereikt, als bewijs van de waarheid van wat wij aanvoerden.

Hierna, in een vierde gedeelte, het bewijs hoe de verovering der politieke macht door het proletariaat noodzakelijk is om het kapitalisme in socialisme te veranderen — met andere woorden hoe, wanneer de overwinning door de arbeiders zal zijn behaald, de staatsmacht noodig zal zijn om de begeerde veranderingen in voortbrenging en verdeeling door te voeren.

Tevens zal daar de vraag besproken worden wat er in de socialistische maatschappij over zal zijn van «gezag», en of en in hoever er nog «staats»-macht zal zijn. En ook op deze twee punten zal de zwakheid van het anarchisme worden aangewezen.

Wat verstaan wij onder de kennis, die voor den bevrijdingsstrijd der arbeiders noodig is, waarom is zij zoo zeer noodig?

Zij is zoo noodig omdat de burgerlijke klasse, de vijand van het proletariaat, over alle kennis beschikt en daarvan in den strijd tegen het proletariaat gebruik maakt. De bezittende klassen hebben niet alleen al het geld en al de voortbrengings- en vervoermiddelen in handen, zij hebben niet alleen alle machtsmiddelen, het gerecht, de politie, het gewapende leger, zij hebben niet alleen de wetgeving, maar zij hebben ook alle kennis. Zij en hunne kinderen leeren uitstekend, het middelbaar en het hooger onderwijs staan tot hun beschikking. Zij kennen de geschiedenis en weten hoe ze te gebruiken. Zij hebben niet anders te doen dan hun door de eeuwen heen vastgeworteld bezit te handhaven en te verdedigen tegen het proletariaat, en met hun groote kennis valt hun dit gemakkelijk. Zij gronden zich op hun oud Recht, op hun Godsdienst, op hun Macht. Maar de arbeidersklasse is arm, zij bezit noch geld noch voortbrengingsmiddelen, zij heeft geen wapens, geen rechtbank, geen wet, zij heeft ook geen kennis. De regeerende klassen hebben er voor gezorgd haar dom te houden. Niet alleen moet het proletariaat alles voortbrengen, in een voortdurende arbeidskwaal het lichaam afmatten, niet alleen ontvangt het van al zijn voortbrengst slechts een klein en schamel deel, eenig voedsel, eenige brandstof, wat huisraad, kleeding en dak, alles zeer, zeer weinig, maar de regeerende klasse zorgt er ook voor het zoo onkundig te houden, dat het moeilijk voor zijn rechten op meer welvaart strijden kan.

De volksschool geeft wat lezen, schrijven en rekenen, en wat vaderlandsche geschiedenis om de vaderlandsliefde aan 't branden te houden.

De school van het proletariaat geeft genoeg kennis, opdat de kinderen arbeiders kunnen worden voor de

heeren. En dat is niet genoeg om een vrijheidlievende strijdende arbeider te worden.

Maar welke kennis bedoelen wij dan voor de arbeidersklasse? Willen wij dat de arbeiders leeren: scheikunde, algemeene geschiedenis, meetkunde en steldkunde, Fransch, Duitsch, Engelsch, natuurkunde? O, gaarne zouden wij het willen, en wij zullen geen enkele gelegenheid verzuimen om iets meer ware kennis te krijgen, en wij streven een toekomst tegen, waarin en afgetrokkenene en technische kennis, en daarbij in de hoogste mate ook de gymnastiek aan alle kinderen gelijk wordt geboden — maar wij weten zeer goed dat al dit schoons voorloopig, in deze kapitalistische maatschappij, voor de arbeiders niet te krijgen is. Welke kennis bedoelen wij dan?

Wij bedoelen de kennis die noodig is voor de arbeiders om *strijders* te worden voor de bevrijding hunner klasse. Wij bedoelen in de eerste plaats de kennis der maatschappij.

Die kennis, die geeft de burgerlijke maatschappij niet. Op de arbeidersscholen wordt niet geleerd hoe de grondslag is van onze samenleving. Er wordt niet geleerd dat de grondslag is privaat bezit en loonarbeid, en dat daaruit het kapitaal en de macht van het kapitaal ontstaat. Er wordt niet geleerd dat alle rijkdom en macht der bezittende klasse voortkomt uit en afhangt van de arbeidersklasse. Er wordt niet geleerd dat het kapitalisme een geschiedkundig verschijnsel is, dat eenmaal is ontstaan en zal vergaan. Er wordt niet geleerd de ontwikkeling der huidige nijverheid en van het huidige proletariaat. Dat kan de volksschool niet leeren, alhoewel het de waarheid is. Want gaf de school deze waarheid aan de jongens en meisjes der arbeiders, dan zou zij de jongens en meisjes tot socialistischen maken. En dat kan en wil de bezittende klasse niet.

En toch is deze kennis noodig voor de proletariërs. Zij moeten weten hun maatschappij en hun eigen plaats er in. Zij moeten zichzelf worden, de geheele

arbeidende klasse moet zichzelf worden. Maar om zichzelf te zijn is het in de eerste plaats noodig dat men zich zelf *kent*.

De arbeiders moeten dus weten wat loonarbeid en wat kapitaal is, en zij moeten de ontwikkeling kennen der burgerlijke en proletarische klassen. Zij moeten de samenstelling en de ontwikkeling der verschillende burgerlijke klassen en van hun eigen groepen verstaan.

In hoever beantwoordt nu het socialisme en zijn taktiek aan dezen eisch? Wat doet het met zijn taktiek om deze kennis te bevorderen? Het voldoet er uitstekend aan en het doet er zeer veel voor. Want het is juist de socialistische leer die duidelijk aantoonst het wezen der klassen, het wezen van het kapitalisme, het ontstaan, den groei en het vergaan der burgerlijke maatschappij. Alleen de socialistische theorie leert deze dingen. En het is juist de politiek en de parlementaire strijd waarin deze ontwikkeling en deze samenstelling het helderst aan den dag komen. De belangen van de verschillende groepen, waarin de bezittende klassen verdeeld zijn, met andere woorden, van het handelskapitaal, het nijverheidskapitaal, het grondkapitaal, het bankkapitaal en het koloniaal kapitaal, komen in de politiek met elkaar in botsing of gaan daar met elkaar samen. Daar leert men ze kennen, daar en daar alleen in al hun uitgebreidheid.

Bijvoorbeeld: de belangen van het nijverheidskapitaal zijn gewoonlijk tegen invoerrechten op de levensmiddelen der arbeiders. Die van het grondkapitaal er vóór. Daarover raken de bezittende klassen onderling met elkaar in strijd. (Van dien strijd kan de arbeidersklasse in de politiek ook gebruik maken om van een der partijen voor zich voordeelen te verkrijgen). Die kennis (en dat voordeel) zijn door den politieken parlementairen strijd te behalen.

Meer nog: In de politiek trekken de bezittende klassen in de groote maatschappelijke kwestie, in den strijd tusschen kapitaal en arbeid, gewoonlijk een lijn tegen den arbeid. Dat te weten is voor de arbeiders onmis-

baar. Men kan geen strijder voor de vrijheid worden, zoolang men niet heeft ingezien dat liberaal en klerikaal, vrijzinnig- en christen-demokraat aan den kant der kapitalisten staan. De groote onbewuste massa weet dit niet, en heipt de kapitalistische groepen. Dit is juist de onwetendheid die hen van het socialisme afhoudt. Welnu, als onze Volksvertegenwoordigers, de belangen der nijverheids- der landarbeiders verdedigen, dan staat de parlementaire groep der Werkliedenpartij dikwijls alleen. Dat toont aan de arbeiders het karakter onzer maatschappij. Dat brengt kennis en ontvankelijkheid voor nieuwe kennis in de hoofden dier arbeiders.

Het wezen van het kapitalisme en zijn samenstellen komen in het parlement aan den dag. Waar blijkt het wezen van het koloniale stelsel zoo klaar als in de Kamer, bij de verdediging er van door de liberalen en klerikalen, en bij de kritiek door de socialisten? Ons afschuwelijk belastingstelsel, waardoor de arbeidersklasse veel meer dan het dubbele bijdraagt van wat de rijken moeten betalen, waar komt het aan den dag dan in de politiek, en waar wordt het op zijn krachtigst en voor *allen* hoorbaar en zichtbaar op de kaak gesteld dan in het parlement? Het landbouwkapitaal, waar wordt het zoo *in zijn geheel* beschermd en aangevallen, als wanneer de burgerlijke vertegenwoordigers ongevalverzekering der landarbeiders afwijzen en de socialisten ze eischen? Waar komt het valsche der godsdienstige leugens zoo *algemeen* aan den dag als in den strijd van liberaal en klerikaal tegen de arbeiderspartij?

Het lijdt geen twijfel: de politieke en parlementaire werking verbreidt veel maatschappelijke kennis. De politieke en parlementaire taktiek der Werkliedenpartij doet dus veel tot het maatschappelijk bewust maken der arbeidersklasse, vervult voor een groot en belangrijk deel deze onmisbare voorwaarde tot bevrijding, brengt licht in de hersens der voor het grootste deel nog maatschappelijk onbewuste arbeidersklasse.

Zij doet dit niet alleen in de Kamer, die haar grootste tribune is, maar tegelijk in hare honderden vergaderin-

gen door het gansche land, in hare brochuren en bladen.

Nu, wat het tweede punt betreft: de organisatie.

Is de organisatie van het proletariaat als klasse noodig? En waarom? Of kan de arbeidersklasse, in personen of kleine groepjes verdeeld, het kapitalisme wel ten val brengen?

Hierbij, op deze vraag mag natuurlijk niet een algemeene beschouwing, of de liefhebberij, of de smaak van een persoon antwoord geven. Hier is de vraag van de praktijk alleen aan de orde. Het gaat hier namelijk om den strijd zelf tegen het kapitaal, dit wil zeggen, om de hoogste praktijk, het doel waaraan alle middelen ondergeschikt moeten zijn. Immers, wij onderstellen in dit geheele geschrift, dat de arbeiders, voor wie deze vragen gelden, overtuigd zijn dat er gestreden worden moet.

Waarom dus is de organisatie van het proletariaat als klasse noodig, van het geheele proletariaat, en waarom is niet voldoende de organisatie van enkele personen of groepen?

Het antwoord der Werkliedenpartij daarop is: omdat de patroonsklasse georganiseerd tegenover ons staat, daarom is de organisatie van de arbeidersklasse noodig.

De patroonsklasse staat namelijk georganiseerd tegenover de arbeiders.

De tijd is voorbij dat een klein groepje arbeiders, op een werkplaats vereenigd, den strijd kon opnemen tegen zijn patroon. Vroeger had het personeel van een werkplaats alleen eigen patroon tegenover zich. Die tijd is voorbij en — komt nooit terug. De patroons van één vak, in één stad, in één land, hebben zich georganiseerd, en de arbeider komt in zijn strijd te staan tegenover den patroonsbond. Met ontslagbriefjes, zwarte lijsten, onderlingen steun bij staking, gemeenschappelijke uitsluiting toonen de patroons dat zij hun tijd begrijpen.

Maar niet alleen de patroonsbond in één vak bedreigt den arbeider in zijn strijd voor beter leven en vrijheid, ook de patroons van verschillende vakken organiseren

zich te samen. En ook internationaal zijn de patroons vereenigd.

Maar de patroonsbond is nog maar de zwakste organisatie van het patronaat.

Het kartel, het syndikaat, de trusts, dringen nijverheid en vervoer binnen. In plaats van de medediging komt de nationale of internationale alleenhandel. (*) De arbeider komt te staan tegenover een kapitalistische organisatie die het geheele bedrijf, of het grootste deel er van, in handen heeft, die een overmacht heeft op de markt, en de loonen, het ontslag van, en de vraag naar arbeiders voor een veel grooter deel beheerscht dan de patroon der vrije medediging vroeger.

De patroonsbond en het syndikaat of de trust zijn de economische organisatie der patroons, waartegenover de arbeiders hun vakbond moeten stellen, willen zij niet geheel tot slaven worden. En naarmate de kracht der patroons daar stijgt, naar die mate zal de kracht hier moeten stijgen.

Maar, hoe vreeselijk sterk reeds dikwijls de macht der patroonsbonden en syndikaten is, zij is nog niet zoo sterk als die der laatste kapitalistische organisatie die wij moeten noemen. Als laatste en sterkste bedoelen wij den Staat, den kapitalistischen Staat, die nu reeds eeuwen oude organisatie der bezittende klassen. Daar is de geheele macht der burgers van alle soort vereenigd. Daar vinden en nijveraars, en grondbezitters, en kooplieden, en reeders, en spoorwegbesturen, en bankiers, en koloniale kapitalisten, en renteniers, en middenstand, en grootere pachters hun gemeenschappelijke, in den loop der eeuwen als van zelf en natuurlijk geworden organisatie. Het leger, de belastingen, het gerecht en de politie, de wetten zijn er door en vóór hen. De geheele Staat is langzamerhand door hen zelve, voor hen zelve ingericht. De arbeidersklasse is altijd of verwaarloosd, of de wetten zijn rechtstreeks tegen haar

(*) Men leze over de uitbreiding der kartellen en trusts het boek van Wibaut: Trusts en Kartels, te verkrijgen in «De socialistische Boekhandel», Hoogpoort, 29, Gent.

gemaakt, of men heeft de wetgeving zóó ingericht, dat wat de arbeiders in naam ontvingen, inderdaad ten voordeele der bezitters strekte. Evenals tegenover het buitenland, zoo heeft de bezittende klasse tegenover de arbeiders in het eigen land den Staat tot de hoofdesting gemaakt, van waaruit zij aanvallen doet of waarbinnen zij zich tegen aanvallen verdedigt.

En — nu de arbeiderklasse meer en meer opkomt en aan den Staat eischen gaat stellen om pensioen, hulp tegen ziekte, korteren arbeidsdag, beter onderwijs, rechtvaardiger belasting enz., enz. — nu de arbeidersklasse op economisch en politiek gebied gaat strijden, nu stelt zich de burgerij, de bezitters van alle soort, zich voornamelijk daar te weer.

De staatsmachien, de regeering, de wetgeving, de Staat, is de sterkste, meest uitgebreide tegelijk volledige en omvattendste organisatie der bezittende klasse.

De arbeider komt in zijn strijd om bevrijding dus vooral tegenover die organisatie te staan.

Omdat dus de arbeiders te strijden hebben, niet tegen personen, niet tegen groepen van kapitalisten, maar tegenover de welgeorganiseerde kapitalistenklasse, daarom moeten de arbeiders zich als klasse organiseren.

En daarom moet er dus een politieke partij der arbeiders bestaan. Want waar de vakbond staat tegenover den patroonsbond, daar kan tegenover den Staat alleen de politieke arbeidspartij staan.

Wat doet nu de Werkliedenpartij om aan dien eisch te voldoen?

Alles, want de Werkliedenpartij is juist de eenige organisatie, die het geheele proletariaat tot één geheel wil brengen. En zij is juist die organisatie, die, om dit doel te bereiken, den eenigen weg heeft ingeslagen.

Het politieke terrein is immers het éénige terrein waarop, de politieke organisatie is de éénige waarmee de arbeidersklasse als geheel optreden kan. Want de vakbeweging kan niet alle arbeiders opnemen. Het is een droombeeld dit te vermeenen. De aard van den

arbeid belet het. In Engeland, waar de vakbeweging verreweg het sterkst is van alle landen, en het langst bestaat, is altijd nog maar een zeer klein gedeelte der arbeiders in de vakbeweging. De duurzame vakorganisatie van de landbouwende arbeiders bijvoorbeeld stuit zoo goed als overal op onvoorkomelijke bezwaren. De ervaring leert ons hetzelfde over een menigte andere vakken. Tot den politieke strijd daarentegen, tot de politieke organisatie kan elk arbeider komen, zij vindt overal, in alle landen, gemakkelijk hare aanhangers onder elke soort van proletariërs. De landarbeiders, de losse arbeiders en zoo vele andere vakken, niet tot vakbeweging te brengen, komen reeds bij duizenden tot haar.

Bovendien strijdt de vakbond voor *vakbelangen*, kan niet voor *alle* algemeene belangen strijden van het proletariaat.

Daarom dus is de politieke organisatie absoluut noodig. Zonder haar geen organisatie van het geheele, althans van het overgrootste deel van het proletariaat. Zonder den strijd om de politieke macht, geen duurzame vereeniging der millioenen proletariërs op een zelfde terrein.

En ten slotte: het proletariaat moet gediciplineerd zijn, er moet, wil het het kapitalisme overwinnen, discipline, dat wil zeggen, scholing of tucht onder de arbeiders aanwezig zijn.

Waarom? Omdat het kapitalisme goed gediciplineerd is. In patroonsbond, trusts, zoowel als in den Staat, geschiedt alles volgens tucht, volgens de besluiten der meerderheid, volgens de wet, volgens het bestuur. Daardoor geschiedt, in den strijd tegen de arbeiders, waar het kapitaal zich zelf te beschermen of de arbeiders aan te vallen heeft, alles vlug en welgeordend. Breekt een staking uit, moet er een uitsluiting uitgesproken, de patroons zijn terstond klaar. Is er een politieke maatregel te nemen, een nieuwe wet te maken tegen de arbeiders, het geschiedt in een paar dagen. Gerecht en leger en politie werken bijna als van zelf.

Daar, aan den kant van den vijand dus, uitstekende

tucht. Daarom behoort zij ook bij ons te bestaan. Ook wij moeten snel en vlug weten te handelen, ook wij moeten de kracht van de meerderheidsbesluiten onder ons erkennen, ons bestuur volgen in de dagen van strijd, onze eenheid niet breken, op onze eigen organisatie vertrouwen, haar zoo groot en sterk maken als wij kunnen. En dit zoowel in de politieke als in de vakorganisatie. Want anders winnen wij den strijd niet tegen patroonsbond, trusts en Staat.

Maar men versta ons, socialisten, wel. Het is niet de tucht van het leger die wij willen. In het leger doet men altijd wat men *niet* wil. Bij ons doet men bijna altijd, in 90 van de 100 gevallen, wat men zelf *zeer gaarne* wil, men volgt de statuten, het bestuur, de meerderheid, omdat men de organisatie lief heeft en de besluiten als goed erkent. En in de enkele gevallen, dat men in de minderheid is, besluit men zich neer te leggen ter wille van het gemeenschappelijke belang: den strijd tegen en de overwinning op het kapital.

Men kome ons dus niet met het praatje: « gij zijt vrienden van gezag ». Wij eeren de tucht, niet omdat wij tucht op zich zelve zoo iets prachtigs vinden, in alle tijden en op alle plaatsen, — een dergelijke vereering van afgesproken begrippen vindt men niet aan *onzen* kant, — wij eeren de tucht, de zelfgekozen tucht, de onderwerping aan meerderheid en bestuur na gemeenschappelijk beraad, wij vinden ze schoon en prachtig — omdat wij anders het georganiseerde, gediciplineerde kapitalisme niet te lijf kunnen, en de voorloopig nog reusachtige overmacht zonder tucht en organisatie in onze gelederen niet kunnen overwinnen.

Om het met één woord te zeggen: wij willen organisatie van het geheele proletariaat, wij streven de discipline onder het geheele proletariaat als ideaal na, juist om de grootere welvaart en de bevrijding van het proletariaat, juist om de maatschappelijke revolutie. Wij willen door onderling vertrouwen en onderling *gezag* in onze economische en politieke organisaties, onze economische *vrijheid* bereiken.

De Werkliedenpartij brengt dit beginsel in praktijk. Het is te bekend dan dat wij er lang over behoeven⁶ uit te wijden, dat de leden der Werkliedenpartij naar dit beginsel de vakvereeniging ziet te vormen.

De burgerlijke meer maakt de leden der burgerlijke maatschappij tot enkelingen, zij leert aan ieder van haar leden den concurrentiestrijd, den kamp van allen tegen allen.

Tegen dat beginsel, dat in sterke mate, iederen arbeider met den pap wordt ingegeven, en door zijn opvoeding, de kerk, de maatschappij en den strijd om het bestaan wordt versterkt, komt de Werkliedenpartij op. Zij tracht de arbeiders te overtuigen dat zij alleen door onderling vertrouwen, steun op elkaar en solidariteit het kapitalisme overwinnen kunnen, maar dat zelfs deze in den strijd niet overwinnen kunnen als zij niet in krachtige, duurzame vereenigingen zich openbaren en een vasten, hechten vorm aannemen. Ook in de eigen politieke partij is de zelfopgelegde tucht voor de Werkliedenpartij een levensvoorwaarde. Ook voor haar gaat de discipline natuurlijk niet zoover, dat zij een verandering van haar statuten zou gedoogen, die precies het tegenovergestelde invoerde van wat haar beginsel is. Maar als algemeene, zuiver en sterk doorgevoerde regel geldt, dat de minderheid zich heeft te onderwerpen aan de meerderheid, dat het bestuur macht heeft en dat de besluiten van de kongressen moeten worden geëerbiedigd door allen.

De burgerlijke maatschappij geeft aan de arbeiderskinderen geen kennis, geen organisatie, en individualistischen zin. De Werkliedenpartij geeft hun kennis, den weg tot organisatie van het geheele proletariaat door de politieke werking en solidariteit door onderling vertrouwen.

Wij willen er hier nog op wijzen dat de Werkliedenpartij hier handelt in overeenstemming met wat de grondslag der samenleving steeds meer gaat eischen. De arbeid wordt in onze maatschappij meer en meer

gemeenschappelijk, of samenwerkend. Niet alleen werken in de fabriek reeds honderden en duizenden samen, maar ook alle takken van arbeid gaan meer en meer in elkaar grijpen, doordat de verdeling van arbeid aldoor grooter en uitgebreider wordt.

Het karakter van den arbeid wordt dus, ook afgezien van den kapitalistischen vorm dien hij heeft (de loondienst, het stukwerk, het gejaagd werken onder toezicht enz.), hoe langer zoo meer georganiseerd en gedisciplineerd. In een socialistische maatschappij zal de uitmuntende en aan allen voldoening gevende regeling van den arbeid, de onderlinge organisatie en het gemeenschappelijk vertrouwen in elkander de grondslag worden der gemeenschap. Dus ook in dezen zin doet de Werkliedenpartij goed werk, dat zij diezelfde eigenschappen, die de grondslag der samenleving nu reeds eischt, en die de socialistische in nog veel schooner en beteren vorm van allen eischen zal, aankweekt en ze als onmisbare voorwaarden voor de bevrijding der arbeiders stelt. Ook hierin is zij het, die uit de ontwikkeling van het kapitalisme naar het socialisme datge e haalt wat voor den strijd van het proletariaat noodig is.

Het socialisme volgt dus in het algemeen den juisten weg. In de praktijk is natuurlijk het uitvoeren van en het vasthouden aan deze beginselen dikwijls moeilijk, en ook door ons zullen vaak fouten tegen onze eigen stelregelen worden gemaakt. Maar wie zou ook kunnen verwachten dat de weg tot bevrijding der arbeidende klasse anders dan moeilijk zou kunnen zijn? De grootste klassenstrijd dien de wereld ooit heeft gezien, en om het hoogste doel dat de menschheid zich ooit heeft gesteld, kan door het worstelende, zoekende proletariaat niet anders worden gestreden dan met herhaalde dwaling en nederlaag. Genoeg zal het voor ieder denkend arbeider zijn als de algemeene richting, die hij volgt, de juiste blijkt te zijn. En dat hebben wij, tot nu toe, aangaande het socialisme bewezen.

De taktiek der arbeiders wordt voor een groot deel bepaald door de taktiek der kapitalisten.

Als een dwerg (voorloopig nog een dwerg) vecht tegen een reus, moet hij zijn strijdwijze voor een belangrijk deel doen afhangen van de krachten en het vechten van den reus. Welnu, zij zagen: de kapitalistische klasse disciplineert zich steeds meer. In de laatste twintig jaren nam de discipline onder die klasse al meer en meer toe. Hun militarisme groeide enorm, hun patroonsbonden worden al talrijker, en de macht der kleine groep van bankiers en financiers, die de politiek naar hun wil drijven, wordt al grooter en grooter.

Als de anarchisten hierop letten, dan zouden zij inzien hoe vals en verkeerd hun ongedisciplineerde taktiek is.

De georganiseerde macht van het kapitaal groeit, ondanks den groei der arbeidersklasse, in de laatste tien jaren nog sneller dan die der arbeiders. Reusachtige economische en politieke instellingen richt het kapitaal op in de organisaties die wij noemden. Let op het kapitaal, dat is wat men den arbeiders moet toeroepen, bij het onderzoek naar de noodzakelijke taktiek. Dat doet het socialisme, dat het voor de arbeiders toegankelijke reuzenwapen, den Staat, de politieke beweging, wil gebruiken, niet uit liefde voor dien Staat, maar omdat tegen de kapitalistische reuzenwapens een reuzenwapen noodig is.

Hoe men ook over de maatschappelijke revolutie moge denken, of men gelooft aan geweld, algemeene werkstaking, langzame overgave der kapitalisten, of wat ook, organisatie der massa is noodig. De honderdduizenden samen brengen, organiseeren, scholen doet alleen algemeen de politieke beweging. Er is geen ander *algemeen* middel. De vakbeweging bereikt een kleine minderheid, de politiek allen.

* * *

Wij zullen nu zien wat de anarchisten doen voor de

vermeerdering der maatschappelijke kennis der arbeiders, voor hun organisatie en de tucht in hunne gelederen.

Onder de anarchisten zullen wij, voor zoover wij niet nu en dan een afzonderlijke soort van hen bespreken, allen verstaan, die de politieke en de parlementaire beweging verwerpen. Het is den lezer natuurlijk bekend dat er zeer vele soorten van anarchisten, libertaire socialisten, revolutionaire kommunisten, enz., enz., bestaan, maar waar het hier om de tegenstelling tegen het socialisme hoofdzakelijk gaat, is er voor ons doel voldoende, hen, waar het niet volstrekt anders noodig is, met één naam te bestempelen.

Wat nu doen de anarchisten voor de verspreiding der maatschappelijke kennis, de kennis omtrent de maatschappij?

Ze verkondigen *allen* dat er *vrijheid* moet zijn, economische vrijheid voor den arbeider, **maar zij voegen er niet bij waarvan die vrijheid afhangt.**

Vrijheid is het begin en het einde van de leerstelsels van hen allen, haat tegen gezag en liefde voor de vrijheid zijn de voornaamste eigenschappen die zij aanprediken, maar wat die vrijheid is, welke haar grenzen zijn, waardoor zij wordt bepaald, vindt men bij hen nergens.

En toch zal elk die een oogenblik nadenkt, weten, dat vrijheid alleen niets anders is dan een afgetrokken begrip, een woord met een hoofdletter, dat er honderden soorten van vrijheid kunnen bestaan, en dat men er zich, zonder nadere omschrijving, bij kan denken wat men wil.

Een onbepaalde, een niet afgeteekende, afgetrokken vrijheid wordt door de anarchisten aan de arbeiders voorgehouden. Zij zeggen ons niet waarvan, in elke maatschappij, de maatschappelijke vrijheid afhangt.

Wij moeten zeker, evenals bij alle partijen, de zuiverheid der bedoelingen en de overtuiging van het

anarchisme in het algemeen erkennen en waardeeren*). Maar toch deze onbepaald afgetrokkenheid: Vrijheid, dat is de bacil die het verstand in de hoofden der arbeiders opvreut. Want wat hebben de arbeiders in de eerste plaats noodig te weten, wat is het eerste grondbegrip dat helderheid verspreidt over het wezen der maatschappij? Dit. Dat in elke maatschappij, elke klasse, elk persoon *een bepaalde, een beperkte vrijheid heeft*, en dat die vrijheid in de eerste plaats bepaald wordt door de *macht, die de geheele maatschappij over de natuur heeft* en ten tweede door de plaats, die de klasse of de persoon in het voortbrengingsproces der maatschappij inneemt. (Dat dus, om een voorbeeld te noemen, de vrijheid van den loonarbeider van tegenwoordig ten eerste bepaald wordt door de macht onzer hedendaagsche maatschappij over de natuur, door het feit dus dat stoom en electriciteit voor een deel het kleinbedrijf hebben overwonnen, en ten tweede door de geschiedkundige ontwikkeling van de arbeidersklasse, als loonarbeiders, in het maatschappelijk voortbrengingsproces).

Dat dus in elke maatschappij, ook in de toekomstige de werkelijke, de praktische vrijheid (en hierom gaat het natuurlijk, niet om de afgetrokkenene) eene bepaalde, eene beperkte is. Hoever die werkelijke, die praktische vrijheid gaat, **hoe zij is te vermeerderen — binnen welke grenzen**, en dat dit ook weer hoofdzakelijk van de ontwikkeling der voortbrengingskrachten afhangt, dat uit te leggen, dat is helderheid en inzicht verspreiden in de hoofden der arbeiders. Dit doet de Werkliedenpartij.

Maar dat beginsel: de vrijheid *in de eerste plaats* aan te toonen, als afhankelijk niet alleen van de personen, *de arbeiders*, maar ook van de dingen, *van den arbeid*, dat vindt men niet of slechts terloops, nooit als de

*) In deze brochure wordt niet ingegaan op de tekortkomingen van anarchisten en socialistten als personen. Beide leerstelsels worden in hun algemeene strekking genomen, alleen door dat te doen krijgt men een zuiver, door geen kleinigheden troebel gemaakt inzicht.

hoofdzaak, bij de anarchisten, noch bij Mackay, noch bij Grave, noch bij Bakoenine, noch bij Kropotkine, noch bij Nieuwenhuis, noch bij Tolstoi of van Eeden*).

Dat komt hier vandaan: al deze schrijvers zijn, in den grond, burgerlijke individualisten, die meenen dat de vrijheid afhangt vooral van de personen, die wezens, afzonderlijk genomen of te samen, van hun *wil* — en niet in de eerste plaats van de verhouding van de menschen gezamenlijk tot de natuur, dat wil zeggen van den arbeid.

Het zijn de socialistten die aan de arbeiders verkondigen: *Of gij vrij zult worden hangt van u af, van uw eigen strijd.* Maar *in hoever* gij vrij zult worden hangt niet alleen van u, maar ook van den stand van den arbeid af.

Dit is een der hoofdzaken van de socialistische leer, waardoor zij zich scherp van alle burgerlijke en anarchistische leerstelsels onderscheidt.

Elk arbeider kan gevoelen dat die socialistische leer juist is. Want één blik in de werkplaats, in de fabriek, op het vervoerwezen, in den landbouw, leert hem, dat wel een groot, om het plat te zeggen, het *beroverde* gedeelte van zijn arbeid, het ellendige er van, hem wordt opgelegd, doordat zijn loonarbeid, zijn werken voor de winst van den kapitalist is — maar dat de beperking van zijn vrijheid óók hier vandaan komt dat er in de maatschappij moet worden gewerkt, en hiervan afhangt met welke werktuigen er gewerkt wordt.

En dat laatste blijft in elke maatschappij. Ook in de socialistische samenleving zal gearbeid worden, en de maat van de opoffering van onzen eigen willekeur en vrijheid aan het algemeen belang der geheele samenleving zal in die socialistische samenleving afhangen

*) Zoo zegt, om één voorbeeld uit de massa te noemen, Kropotkine, dat in 1871 de elementen voor het socialisme in Frankrijk aanwezig waren. Alleen doordat de Commune regeerders koos, mislukte zij. — Hij vergeet de kleinigheid, dat het voornaamste element voor het socialisme, de grootnijverheid, nog niet genoegzaam aanwezig was!! En zoo doen zij allen.

van de mate waarin de natuurkrachten in dienst zijn gesteld van den mensch. Zijn de machienen zeer sterk, dan zal de persoonlijke vrijheid grooter, zijn zij nog zwakker, dan zal zij kleiner zijn, maar *altijd* hangt onze vrijheid niet alleen van onze maatschappelijke verhouding onderling, maar ook van onze werktuigen af.

Dat is klaar, dat is duidelijk, dat is waar. Dit wijst scherp de grenzen van de persoonlijke vrijheid aan. En dit verkondigt de socialistische leer, maar de anarchistische weet het niet of loopt er vluchtig over heen. Daar schuilt een der hoofdwortels van de anarchistische onkunde. En hoe sterker die wortel is, des te minder kennis verbreidt het anarchisme.

Wat doen de anarchisten op dit stuk? Zij verspreiden een onbepaald vrijheidsbegrip, zij happen naar eene luchtspiegeling. Daar zij den grooten, den algemeenen, den politieken strijd alier arbeiders niet zelf praktisch willen voeren, daar zij den strijd slechts voeren als personen of als kleine groepen, of als vakverenigingen, alleen, zijn zij ook niet in de gelegenheid *als klasse, als geheel* te voelen, dat de grenzen der vrijheid met de ontwikkeling van het maatschappelijk voortbrengingsproces door de algemeene politieke werking van het proletariaat *als klasse* kunnen worden verzet en verwijd. Het socialisme voelt dit van zelf door dat het den eenig mogelijke *algemeen* strijd van het proletariaat voert, doordat het den strijd niet als persoon, niet als kleine groep, niet in de van zelf altijd beperkte vakvereniging alleen voert. Deze helderheid, deze kennis kunnen de anarchisten dus niet brengen. Hunne vrijheid die zij preeken, is onbepaald, grenzeloos. Ieder kan er bij denken wat hij wil, al naar zijn aard, zijn ontwikkeling, zijn begripsvermogen. Omdat ieders karakter, begripsvermogen en ontwikkeling anders zijn, denkt ieder dan over vrijheid dus eenigszins anders dan een ander. Elk houdt zijne opvatting (bij gebrek aan de kennis van de werkelijke grenzen) voor de ware. Het verwarde begrip van vrijheid en de blinde vrijheidsliefde brengen mee,

dat men ook algeheele vrijheid voor zijn eigen meening verlangt. Vandaar de eindelooze ruzie tusschen de «vrijen» en hunne splitsing in eene rij van soorten. Hun vrijheidsbegrip wordt, door zijne onklarheid, een bron van verwarring, oneenigheid, misverstand, maar bovendien voor ieder persoon een afgrond van zelf-bespiegeling, van overpeinzing, van individualisme, die ten slotte van elke daad en vooral van elke gezamenlijk georganiseerde daad kan afvoeren.

Wij zullen straks, wanneer wij de daden der anarchisten en hun soorten bespreken, gelegenheid hebben deze verwarring, noodzakelijk gevolg van hun aanbidding der opperste vrijheid, uit de feiten te bewijzen.

Wij hebben hier zoolang als de grenzen van dit werkje maar gedoogen, bij stil staan, om aan de arbeiders te toonen waar een van de hoofdoorzaken van het anarchisme schuilt. Wij wijzen er nu ten slotte nog slechts op, dat deze anarchistische leer in de verkondiging van een afgetrokken, in plaats van een uit de ervaring te kennen, vast begrip, sprekend gelijkt op den christelijken godsdienst. Ook deze heeft sinds eeuwen als het hoogste menschelijke heil een afgetrokken begrip verkondigd: namelijk de onbeperkte liefde tot den naaste. Ook het christendom wees nooit aan, waardoor deze «liefde» in de praktijk wordt begrensd! De bijval van het afgetrokken christendom, dat na 19 eeuwen zijn aanhangers ziet plunderen, moorden, rooven en onderdrukken op nog veel grooter schaal dan in zijn eerste eeuwen — die bijval is dus ook even groot als van het anarchisme, dat zijn aanhangers juist door en met behulp van zijn afgetrokken vrijheidsbegrip in de woedenste ruzie met elkander en in een groot aantal soorten gesplitst ziet, en de wezenlijke vrijheid niet nader brengt.

Daar de anarchistische taktiek de eenige algemeene, de politieke werking van het proletariaat weigert, ze hoogstens beperkt tot protest van buiten, maar aan den arbeider predikt er in geen geval zelfs aan mee te doen, vervallen voor haar die voordeelen, die wij hebben

gezien dat voor het verstand uit deze werking voortvloeien. Er bestaat natuurlijk onderscheid tusschen politieke en parlementaire werking, en wij weten zeer goed dat de anarchisten *beweren* de eerste wel en alleen de tweede niet te willen. Ook schrijven hun organen wel eens wat over politiek en neemt een anarchistische organisatie wel eens deel aan een beweging van buiten, tegen of voor een wet. Maar alle eigen beweging, alle «zelfdoen» in Kamer of gemeenteraad wordt zoozeer gesmaad, er wordt zoozeer gescholden op de politiek, dat de arbeiders van zelf alle belangstelling in de politieke vraagstukken verliezen, en de politieke uiteenzettingen, in de weinige gevallen dat zij uitvoerig en grondig gegeven worden, bitter weinig indruk maken.

In de politiek, zagen wij, komen verschillende deelen der burgerij met elkaar in botsing. Door nauwlettend bestudeeren der politiek leeren wij de rol van het bankierskapitaal, het grondkapitaal, het koloniaal kapitaal uitstekend kennen en begrijpen, in binnen- en buitenland. Door studie der politiek begrijpen wij den aard van het kapitalisme. In de werkplaats leeren wij maar een heel onnoozel klein stukje van het kapitalisme kennen. Onze vakbond bestrijdt ook slechts een gedeelte van het kapitalisme. En de federatie onzer vakbonden komt ook niet verder dan tot de bestrijding van dat stukje kapitaal, dat in eenige soorten van fabrieken en werkplaatsen en vervoerondernemingen is belegd. Het bank- en koloniaal kapitaal dat grootendeels buitenlands, overzee en in landen belegd is waar vakbeweging totaal onmogelijk is — dat overgrootste deel van het kapitalisme, kunnen wij met onze federatie van vakbonden, met onze alleen economische beweging niet bevechten. Ook het grondkapitaal, een reusachtig gedeelte van het kapitalisme, is, daar het landbouwend proletariaat zich, voorloopig althans, nog niet in flinke vakbeweging brengen laat, alleen met politieke organisatie te bekampen. Alle soorten van kapitaal zijn verbonden in den Staat, en dus daar alléén zijn alle soorten van kapitalisten door de arbeidersklasse en haar afgevaardigden te bestrijden.

Dat leert men tevens door dien strijd. Men leert zijne tegenstanders en dus ook zich zelf kennen. Welnu, de anarchisten verwerpen juist dien grooten algemeenen strijd tegen fabrieks-, spoorweg-, stoomboot-, grond-, bank-, kolonie- en handelskapitaal, op die plaats waar het zich niet afzonderlijk, maar te samen heeft georganiseerd. Of, als zij den strijd niet verwerpen, nemen zij er voor een tiende part aan deel, onder aanhoudend gescheld op politieke beweging! Verwacht men daar, dat de anarchisten eene groote kennis *omtrent de vijanden der arbeidersklasse* zouden verspreiden? Zij snijden voor het internationale proletariaat de bron van de kennis die het allermeeft noodig is, af! Zij bestrijden met hunne alleen economische werking alleen of vooral het nijverheids- en het vervoerkapitaal, de rest, als het bankiers- en koloniaal kapitaal (grootendeels onbereikbaar voor vakbeweging), gaat vrij uit: de kennis dat en hoe alle kapitaal één geheel uitmaakt, wordt door hen óf niet, óf in het beste geval uiterst weinig bevorderd.

En juist van die kennis staan de socialistische bladen vol, omdat de geheele werking der socialistische politieke partij niet tegen één of enkele onderdeelen van het kapitaal, maar tegen alle deelen, tegen het gezamenlijk kapitaal zich richt.

De arbeider, die dit leest, moge toch ook niet vergeten dat het geheele socialistische pogen gaat tot de bewustmaking der *geheele* arbeidersklasse. Wat helpt het de geheele klasse, als enkele personen of enkele groepen beter hebben leeren denken? De overgrootste massa is onbewust en leeft in het armzalige geloof, dat kapitaal en arbeid twee bevriende machten kunnen zijn. Tienduizenden, ja, honderdduizenden nog, meenen, dat de strijd gaat tusschen geloof en ongeloof. Kortom, de duisternis in de hoofden is overgroot. De waarheid, het licht, komt vooral in de politiek aan den dag, want wie zal kunnen ontkennen dat daar het totale kapitaal tegenover den totalen arbeid komt te staan; wie twijfelt nog dat, waar het den arbeid betreft, liberale en klerikale

kapitalisten, in de hoofdzaken, aan ééne lijn trekken? Bij de *arbeidswetten*, dat wil zeggen: in het *Parlement*, daar komt de economische strijd plotseling met volle felheid aan het licht. Daar komen telkens en telkens weer de burgerlijke afgevaardigden tegenover de arbeidersafgevaardigden te staan.

Die politieke parlementaire strijd moet dus wel, behalve de andere voordeelen die wij reeds genoemd hebben, ook dit voordeel brengen, dat hij voor de duizenden onbewuste arbeiders den grooten economischen strijd tusschen arbeid en kapitaal hel verlicht.

De politieke parlementaire werking brengt aan de massa, die nog onbewust is, het eerste licht, *de eerste kennis van den grooten, den algemeenen klassestrijd*.

En daarna — als de arbeider zich doorworstelt tot scherper begripen, beter, van naderbij toezien, — als hij, door zelf mee te doen in het politieke leven, gaat voelen dat hij zijn deel kan bijbrengen in den grooten politieke klassestrijd door zijne stem, zijne werking voor verkiezingen, zijne voortdurende politieke propaganda tegen alle kapitalistische klassen, zijne politieke, rusteloos werkende, organisatie — dan krijgt de arbeider het diepe politieke bewustzijn, het totaal begripen van den grooten samenhang der maatschappij, niet zooals het zich in de vakvereeniging in den strijd tegen enkele patroons, maar zooals het zich in den geheelen staatkundigen strijd der arbeidersklasse tegen de kapitalistenklasse openbaart.

De anarchisten geven aan de arbeidende klasse dit helder maatschappijbegrip in het geheel niet, wanneer zij hun, als de Tolstoïanen, de individualistische anarchisten, de uitsluitend vakbewegingmannen *alle* politiek ontraden. Zij geven ze slechts gedeeltelijk, voor een zeer armzalig klein gedeelte, als zij toelaten dat de vakvereenigingen (een tiende deel van het proletariaat!) van buiten druk uitoefenen op het parlement.

Wij ontkennen niet dat de anarchisten, als zij het kapitalisme kritiseeren en het socialisme prediken, *eenige*

kennis brengen, wij bewijzen slechts dat het, vergeleken met het socialisme, weinig is.

De anarchistische organisatie!

Hier is het allermakste punt der anarchisten!

De kapitalistische klassen, wij zagen het, organiseeren zich meer en meer, en altijd sterker, zoowel politiek als economisch. Trusts, ondernemersbonden, de Staat, meer en meer aan enkele financiers onderworpen. Reuzenmachten, weldra internationaal vereenigd, zooals de wereld nooit zag. En alles vijandig aan het proletariaat, en met de duidelijke, elken dag blijkende bedoeling om aan het proletariaat elken stap voorwaarts desnoods met geweld te betwisten.

Wat stelt het anarchisme daartegenover?

Wij zagen dat de socialist tracht het geheele proletariaat te organiseeren, dat hij strijdt op een terrein waar elk proletariër komen kan, en dat hij tracht door een voortdurende nooit ophoudenden politieke strijd voor hervormingen het proletariaat te verzamelen, te oefenen en te scholen. Wat doet de anarchist?

Het stelt tegenover de trusts, de patroonsbonden en den Staat: kleine groepen van personen.

« Eene machtige partij willen wij niet, die zou tot de oude misstanden terugvoeren », zoo sprak de anarchist Domela Nieuwenhuis, in debat tegen den socialist Troelstra.

Kleine groepjes, Gideons-benden, dat is wat de anarchisten willen.

« Het libertair socialisme », schrijft Domela Nieuwenhuis (in zijne aldus betitelde brochure) « wil de vrije groepeeren van menschen, wier belangen hen tot elkander drijven, om samen te werken tot dit of dat doel, maar die elk oogenblik als 't ware de vrijheid hebben zich uit dat verband los te maken. »

« De kommunistische anarchist (aldus Cornelissen in zijne brochure: het revolutionaire Kommunisme), « zal streven naar de verwezenlijking op sociaal en politiek gebied van het stelsel van « vrije groepen », binnen

welke de persoon door niets of niemand is gebonden in zijne beweging, en die elk lid ten allen tijde kan verlaten naar willekeur, ten einde zich bij eene andere groep aan te sluiten of eigen vrije inzichten te volgen. »

Kleine groepen dus, tegenover den hechten patroonsbond! Kleine groepen tegenover het alleengezag van den trust! Kleine groepen tegenover den Staat! Personen tegenover organisaties!

Er zijn — wij weten het — soorten van anarchisten. Men heeft de volkomen individualisten, eenigszins vertegenwoordigd door Luitjes. Zij vinden het best als elk persoon afzonderlijk blijft, zijn geest zoo « vrij » mogelijk makend. Elke organisatie, elke meerderheid, elk gezag is hun een gruwel. Dat zij ooit trust of Staat of patroonsbond zouden overwinnen, is uitgesloten. Een naakte tegen een geharnaste verliest het nu eenmaal. Zij willen het burgerlijk individualisme met het individualisme overwinnen, den duivel met Belzebub verdrijven.

Men heeft de Tolstoïanen en christen-anarchisten. Zij willen het kapitalisme overwinnen door zich door het kapitalisme te laten afranselen. Zij willen de linkerwang toedraaien. Zij willen het kapitalisme overwinnen door slaafschheid en lijdzaamheid, christelijk kapitalistische ondeugden.

Men heeft de gemeenschappelijk-grondbezit-menschen. Voortbrengstcoöperaties zullen het kapitalisme doodkoncurreren! Zij willen het kapitalisme met kapitaal overwinnen, de concurrentie met de concurrentie, de bankbiljetten der kapitalisten met de centen der arbeiders. Zij willen een wedstrijd van slakken tegen hazen organiseren... in 't hardloopen!

Men heeft de middenmensen (klassiek voorbeeld, Domela Nieuwenhuis), die geen individualisten zijn, maar ook geen organisatiemannen, die om de vragen : — geldige meerderheidsbesluiten of niet, in den vakbond; organisatie of niet, onder de anarchisten — heendraaien, die zelf het liefst maar een open kaart

houden, visch zijn noch vleesch, maar een vaag anarchisme willen *prediken*.

Zij willen wel vakorganisatie, maar, zooals een van hen het uitdrukte, niet om haar uit te breiden of te strijden voor een centje meer of een uurtje minder, doch om propaganda te maken voor de anarchie. « Men moet », zooals een ander dier zelfde soort van anarchisten het uitdrukte, « werkdadig van den vakstrijd deelnemen, zelfs, maar alleen om tactische redenen, lid van een bestuur worden, ... om het vertrouwen der leden te winnen en anarchistische propaganda te kunnen maken. »

Het doel van deze is dus : het vormen van groepen, om het vrijheidsidee te kunnen *prediken*. Zij willen de organisatie niet als machtsmiddel tegen het kapitalisme, maar als vereeniging om het socialisme te verkondigen. Voor dit soort individualisten is de organisatie wenschelijk.

Ook zij plaatsen dus tegenover den kapitalistischen Staat geen machtige organisatie.

Ten slotte heeft men die soort van anarchisten (zij noemen zich zelve vaak revolutionaire socialistes), die wel wezenlijk vakorganisatie willen om haar zelve en om den strijd tegen het kapitalisme. Zij moeten natuurlijk, omdat geene enkele vakorganisatie anders ooit krachtig worden kan, wel meerderheidsbesluiten, betaalde propagandisten en beampten, krachtig bestuur, vaste statuten, kortom : gezag, erkennen (*). Zij doen dat in meerder of minder mate, al naar gelang de leden van de zoo even genoemde voorafgaande groep meer of minder krachtig zijn. Deze laatsten trachten natuurlijk ook dat gezag in de vakorganisatie, als strijdig met de vrijheidsidee, te ondermijnen, en die anderen die trachten een hechte organisatie te krijgen, worden dus

(*) Bijvoorbeeld de nederlandsche anarchistische federatie van sigarenmakers, die beampten aanstelde, het bestuur algemeen deed handelen enz., hoewel zij zich onder andere van den algemeenen internationalen Bond had afgescheiden.

in de eerste plaats door deze geestverwanten in hunne pogingen tegengegaan.

Maar zelfs bij hen, die dus op ernstiger wijze vakorganisatie willen, zit altijd de idee der *onbepaalde vrijheid* nog ingeworteld. Doordat zij den grooten algemeenen strijd der geheele arbeidersklasse tegen de geheele kapitalistische klasse, die alleen op politiek terrein en alleen door zelf er aan deel te nemen praktisch gevoerd kan worden, niet voeren willen, vormt zich ook bij hen nooit de duidelijke voorstelling van waardoor de vrijheid wordt bepaald, dit wil zeggen, van het geheele voortbrengingsproces. Daar zij den *grooten* strijd, den politieke, niet strijden, komen de ware machtsverhoudingen ook hun nooit helder voor oogen. Daardoor blijft ook bij hen, die overigens, van ons standpunt gezien, de beste soort van anarchisten zijn, ook altijd nog een verward vrijheidsbegrip bestaan. Alleen waar de geheele klasse strijdt, dit wil zeggen, in de politiek, daar voelt men dat elke vrijheid afhangt van het geheel, en het geheel weer van den arbeid. Daar verdwijnt voor goed het individualistisch vrijheidsbeginsel, om plaats te maken voor de vaste bewustheid, dat algeheele vrijheid niet bestaat, maar dat elk persoon afhankelijk is van zijn medepersonen en allen samen slechts vrij kunnen zijn, naar mate zij meer of minder met hunne kennis en hunne werktuigen de natuur hebben overwonnen.

Wie alleen het kleine stukje van den vakstrijd strijdt, de alleen economische bewerking, en dat georganiseerd zooals deze anarchisten willen, kan nooit dit bewustzijn, dit echt proletarisch bewustzijn van den samenhang aller menschen met elkaar verkrijgen. En zoolang men dat niet heeft, heeft men geen juist gedacht van wat vrijheid is. Dan blijft er altijd ruimte over voor de individualistische gedachte van een afgetrokken vrijheid, zooals wij die bij Tolstoianen, de individualistische anarchisten zien.

En het spreekt van zelf dat die door ons uit Nieuwenhuis aangehaalde leer der persoonlijke vrijheid (die men

nog veel sterker bij de uiterste groepen terugvindt), die aan geen organisatie gebonden is, voor wie niet de organisatie maar het eigen persoon hoofdzaak is, elke organisatie moet ondermijnen. Al willen dus velen wel organisatie — als de « vrijheid » in praktijk gebracht wordt, moet ook deze uiteenvallen. Geen organisatie, zelfs al wil men haar ernstig, is tegen onbepaald of verward vrijheidsbegrip bestand. Als in de vakorganisatie elk zijn meening door wil drijven en, als dit niet gelukt, de organisatie verbreekt of verlaat, dan gaat de organisatie kapot of wordt nooit groot.

De aanbidding van het afgetrokken begrip vrijheid en de verwarde voorstelling daarvan, zijn de oorzaak dat de anarchisten van elke soort de een meer, de ander minder, al naar zijn voorstellingen verward zijn, tegenover de kapitalistische organisaties die aldoor sterker en sterker worden, niet kunnen plaatsen krachtige arbeidersorganisaties. Zij bestrijden dan ook niet wezenlijk het kapitalisme (al moge dit ook hun bedoeling wel zijn), zij bestrijden door hun taktiek inderdaad de krachtige arbeidersorganisatie.

Wij moeten bij dit punt organisatie nog een oogenblik langer blijven stilstaan. Hier is het zwakste punt der anarchisten, hier moet hun verkeerde taktiek aan elk arbeider blijken.

Dat eene organisatie van zuiver individualisten, van Tolstoianen, niet sterk zal worden tegen de kapitalistische organisaties, moet aan ieder denkend wezen duidelijk zijn.

Maar ook als propagandaclubs kunnen zij nooit een groot deel der arbeiders organiseeren. Want hun ontbreekt de werkelijke strijd. Het zijn, evenals de christenen, alleen preekgezelschappen.

Nu staat het vast, dat men alleen met woorden, met preeken, geen krachtige organisaties maken kan. De groote massa moet niet alleen luisteren naar socialistische woorden en socialistische geschriften lezen,

zij moet ook handelen. Zij moet zich, wil zij tot eenheid en kracht komen, oefenen en scholen in den strijd. Als het kan, dagelijks, in een voortdurenden strijd tegen het kapitalisme. Zij die den vakstrijd en den politieken strijd in organisaties afkeuren of verwaarloozen, of die organisaties als preekgezelschappen gebruiken, oefenen of scholen *het proletariaat* niet in den dagelijkschen strijd. Zij preeken wel, maar hun gemeenten handelen niet. De gemeenteleden der Tolstoianen, christen-anarchisten en van hen die de organisaties slechts als propagandaclubs opvatten, strijden niet, maar luisteren naar preeken, mijmeren er over, of preeken zelf (1). Het proletariaat tot oefening en scholing brengen door daden, dit vermogen zij niet.

Maar ook de betere anarchisten, de revolutionaire socialistten, vermogen niet het geheele proletariaat tot werking te brengen. Immers zij prediken den alleen economischen strijd, den strijd in en door de vakbeweging. En doordat het feit als een paal vaststaat, door eene ervaring van tientallen jaren, in alle landen, dat massa's arbeiders niet in een vakvereniging zich organiseeren kunnen, brengen ook zelfs deze anarchisten, ondersteld zelfs dat zij gezonde ideëen hadden over vakorganisatie, het nog niet verder dan tot de organisatie van een zeer klein gedeelte van het proletariaat.

Hun heele strijd komt in werkelijkheid hier op neer, dat zij niet het geheele kapitalisme, maar enkele stukken er van bestrijden, en alleen die stukken waartegen een vakvereniging kan worden gevormd. Zij die zich uitgeven voor zoo echt revolutionair te zijn, zij bestrijden niet het totale kapitaal. Ook zij zijn daardoor slechts bekrompen strijders. Zij meenen dat het genoeg is, als men de kapitalisten van de vakken waarin zij toevallig werken, bestrijdt!

De individualistische opvatting van vakorganisatie, de opvatting van verspreide vakgroepen, los gefedereerd en niet gecentraliseerd, beantwoordt aan een tijd en

(1) Over hunne éenige daad « de algemeene werkstaking » spreken wij verder op.

aan omstandigheden waarin de patroons nog niet in honden gecentraliseerd zijn, maar nog ieder (meest al kleine baasjes) op zich zelf staat. Zoodra de patroons sterker zijn, is het wapen van het kleine groepje onvoldoende.

De gecentraliseerde vakvereniging alleen kan strijden tegen een machtigen patroonsbond, of tegen eene vereniging als het westfaalsche kolensyndikaat. Maar zelfs die alleen economische werking van een krachtige vakvereniging is nog maar een klein en niet afdoend wapen tegen de allergrootste gecentraliseerde hoofdmacht der kapitalisten: den Staat.

Daartegen kan alleen het geheele proletariaat, de geheele klasse op. Het strijdterrein dier klasse is de praktische politiek. En het is dus eene bekrompen opvatting van zelfs die soort der anarchisten, om alleen de vakbeweging te prediken. Wanneer zij het ernstig meenen met hun gedacht van organisatie, dan zullen zij haar moeten doorvoeren. Als er organisatie moet zijn, dan moet er ook zijn organisatie van het geheele proletariaat. Moet er oefening en scholing zijn, dan moet het heele proletariaat ze kunnen meemaken. Dus moet er ook politieke werking zijn.

Zoo veel over de kracht tot organisatie der verschillende soorten van anarchisten. Over de tucht kunnen wij zeer kort zijn.

Het spreekt van zelf dat zij deze erkennen, in zoover zij organisatie erkennen, dat wil dus zeggen: de christen anarchisten en de individualisten willen alleen de innerlijke tucht, de tucht van het gemoed, de onderwerping der persoonlijkheid aan zich zelve. De middensoort wil een mengsel van 9/10 der individualistische, 1/10 der organisatie tucht. De aanhangers der alleen vakorganisatie erkennen de tucht binnen het vak, maar de groote algemeene van het heele proletariaat zien zij niet.

Evenals de anarchisten « de vrijheid » aanbidden, zoo verafschuwen zij « het gezag ». Niet alleen het gezag van den kapitalist, den regeerder van den kapita-

listischen Staat, maar alle gezag, ook dat der meerderheid in de arbeidersorganisatie en ook van het bestuur dat arbeiders zich zelf hebben gekozen, en zonder hetwelk zij niet strijden kunnen. De tucht in de fabriek en in het leger verachten zij evenzeer, als de tucht in de politieke en economische arbeidersorganisatie. Daar evenwel de strijd niet zonder *deze* tucht gewonnen kan worden, is het duidelijk dat de anarchisten met hun strijd tegen *deze* tucht, niet de arbeiders helpen, maar het kapitalisme. Hoewel wij erkennen dat de anarchisten meenen het kapitalisme te bestrijden, worden zij toch in dezen zin terecht handlangers der burgerij genoemd. De strijd tegen een afgetrokken begrip als « het gezag », heeft bij een overgroot gedeelte van hen den strijd tegen het vaste ding « het kapitaal », of vervangen of althans voor een zeer groot deel op den achtergrond gedrongen.

Wij behoeven zeker niet nogmaals aan te toonen hoe dit samenhangt met hun niet dagelijks en geregeld zien van de groote machtsverhoudingen, met hun niet dagelijks en geregeld voeren van den alles en ieder omvattenden politieken klassenstrijd. Of men als totaal individualistisch anarchist *alle* gezag verwerpt en allen dwang, en bijgevolg dus zelfs het optreden tegen onderkruipers (en eigenlijk ook tegen kapitalisten), of dat men zijne belangen niet wil toevertrouwen aan een afgevaardigde ter Kamer of ten gemeenteraad, omdat deze dan gezag krijgt en alle gezag uit den boeze is en den mensch bederft, beide wanbegrippen komen voort uit hetzelfde misverstand, uit het huldigen van afgetrokken gedachten, uit het niet zien van de algemeene tegenstellingen der klassen in de politiek, het niet voeren van den grooten klassenstrijd, het niet inzien hoe de algemeene strijd afhangt niet van personen alleen, maar in de eerste plaats van de ontwikkeling der geheele maatschappij.

Maar wij hebben hierover nu, meenen wij, voorloopig genoeg gezegd. Elk arbeider kan voelen en in de praktijk zien, hoe de anarchisten tot niets dan zwakke groepen kunnen komen, hij kan aan de werkelijkheid,

aan de ervaring toetsen onze leus die wij hier in een kort bestek hebben moeten samenvatten en die wij nu nog eens, aan het eind van ons eerste gedeelte, scherp willen neerschrijven :

De maatschappelijke kennis wordt door de anarchisten onvoldoende onder het proletariaat verbreed, doordat zij de politiek verwaarloozen.

Van groote organisaties (zooals de socialistische nastreven) kan bij hen natuurlijk geen sprake zijn.

Onderlinge tucht staat bij hen op zeer laag peil en bereikt, zelfs bij hen die de vakbeweging ernstig willen, niet de tucht van het proletariaat.

De solidariteit aller arbeiders kan bij hen — daar een gemeenschappelijke voortdurende *werking* van het geheele proletariaat ontbreekt, en solidariteit toch zeker niet alleen in mijmeren en voelen, maar vooral in handelen moet bestaan, — niet geregeld en dagelijks uitgeoefend worden. Daar in de politiek alleen alle arbeiders voor elkaar strijden (de staatsarbeiders voor pensioen, arbeidsduur, enz., enz., der landarbeiders en omgekeerd) en dit in de vakbeweging onmogelijk is, — zijn de anarchisten niet werkelijk, en kunnen het niet zijn : inderdaad solidair met het geheele proletariaat.

En terwijl de anarchisten in al deze punten te kort schieten en deze hunne taktiek voortzetten, vermeerdert het kapitalisme zijne kennis van den strijd, zijne economische, politieke en financieele organisatie, en de tucht die het, in den strijd tegen de arbeiders, van zijne leden eischt.

Bij de kapitalisten, op deze punten, dus aldoor vooruitgang, sterker worden. Bij de anarchisten, op deze punten, verzwakking van het proletariaat.

Daarom, niet uit haat tegen de anarchistische leer op zich zelve (zij mag, geheel op zich zelve beschouwd, misschien schoon heeten, of liever : zij is dan niet schooner of leelijker dan elke andere), maar omdat de anarchistische leer niet op den vijand, het kapitalisme, let, omdat zij hare taktiek niet inricht om hem te overwinnen, daarom veroordeelen wij, socialisten, haar.

De anarchisten stellen tegenover het intellect, de maatschappelijke kennis der kapitalisten niet een helder maatschappijbegrip der arbeiders. Zij kunnen niet stellen tegen de georganiseerde en gedisciplineerde economische macht der patroons de georganiseerde en gedisciplineerde vakvereniging, zij stellen niet tegenover de steeds meer georganiseerde en gedisciplineerde staatsmacht der bezittende klasse, de georganiseerde, geschoolde arbeiderspartij.

Daardoor zijn de anarchisten ook alleen in het woord, maar niet inderdaad revolutionair. Zij vormen geen massa, die waarlijk eenmaal het kapitalisme omver werpen kan. Hunne werking bepaalt zich tot enkelen, of hoogstens tot, in vergelijking met het gansche proletariaat, kleine groepen, en hun individualistische leerstelsels en afgetrokken vrijheidsopvatting maken dat hunne aanhangers komen tot overspanning, zelfbespiegeling, overschatting van den persoon en afdwaling naar leerstelsels als van Tolstoi en christen-anarchisten, dat wil zeggen, tot de platste reactie tegen 't socialisme.

De eenige werkelijk, feitelijk, door den drang der omstandigheden zelve, revolutionaire socialisten zijn de sociaaldemokraten. Zij vormen politiek een economische legers van honderd duizenden, scholen ze in voortdurenden strijd, maken met andere woorden het leger gereed, dat, als de tijd rijp is, slag leveren en overwinnen zal.

De dagelijksche politieke strijd van geheele klasse tegen geheele klasse brengt tucht, kennis en organisatie. Voor de hervormingen strijdend komt men het doel al nader, en de strijd voor de hervormingen organiseert de scharen, die eenmaal het doel zullen overwinnen.

Bij het socialisme dus eene taktiek die leidt tot de organisatie der massa. Bij de anarchisten eene die of tot het tegenovergestelde van organisatie, namelijk tot individualisme leidt, of in het allergeunstigste geval slechts een klein deel van het proletariaat in beweging brengt.

Hier, bij de socialisten, eensgezindheid en onderlinge tucht, verschil van gevoelen vaak, maar onder aaneensluiting ter wille van het heilige doel (*). Daar, bij de anarchisten, onderlinge twist, wantrouwen, splitsing in een onzinnig aantal soorten (want binnen de genoemde soorten bevinden zich nog talrijke tusschensoorten), en dus zwakheid tegenover het kapitalisme.

Hiermede genoeg over 't algemeen verschil tusschen socialisme en anarchisme.

II

Wij hebben, zooals de lezer zal hebben bespeurd, den grooten strijd tusschen de twee richtingen tot nu toe behandeld alleen met betrekking tot de vraag van den hoofdstrijd tegen het kapitalisme, dit wil zeggen, van den strijd om het socialisme. Wij hebben gevraagd: wie brengt genoeg kennis, tucht en samenwerking, om eindelijk den strijd met het geheele proletariaat tegen het kapitalisme te kunnen wagen, den eindstrijd, den strijd om de opheffing van het privaatbezit en den loondienst.

Daaraan moet alles wat wij doen, ondergeschikt zijn. Bij alle vragen van taktiek moeten wij in de eerste plaats met ons zelve en met elkander overleggen: hoe komen wij het snelst en het zekerst tot die bevrijding? Wij stellen ons die vraag ook hier altijd, waar wij het anarchisme bestrijden, en daarom plaatsen wij de bespreking van deze hoofdmiddelen voor het proletariaat, om tot macht te komen, voorop.

Nu blijven er nog eene reeks van bijzondere geschilpunten tusschen socialisten en anarchisten over, die eene afzonderlijke bespreking behoeven. In de eerste plaats

(*) De twee zoo zeer verschillende stroomingen der revisionistische en marxistische socialisten hebben nog nergens blijvende scheuring veroorzaakt

Het staatssocialisme

De anarchisten beschuldigen de socialisten dat zij staatsocialisten zijn, zij beschuldigen ons dat wij wel den bijzonderen eigendom en de private dwingelanden der kapitalisten willen afschaffen, maar dat wij in de plaats der vele kleinere dwingelanden ten slotte één grooten dwingeland, den Staat, willen stellen. En, zeggen zij, wij willen in het geheel geen dwingelandij; staatsheerschappij kan nog erger zijn dan heerschappij der enkele kapitalisten. Menig arbeider laat zich door die redeneering vangen.

En toch is de beschuldiging totaal vals.

Hoe stelt het socialisme zich de toekomstmaatschappij voor? Welke inrichting der maatschappij streven wij na?

De maatschappij die wij willen, is, in groote trekken, aldus ingericht: de voortbrengst is in handen der arbeidenden zelve. Om de voortbrengst en de behoorlijke verdeling onder de menschen te volvoeren, zijn de arbeidenden in groepen vereenigd. Deze groepen zijn grooter of kleiner, al naar gelang de aard van den arbeid en de kracht der voortbrengingsmiddelen, voornamelijk der machienen, dit gebiedt. In uitbatingen, die het best en voordeeligst in het groot geschieden: als bewerking van mijnen, uitbating van spoorwegen, boschbouw, graanbouw, organiseeren de arbeidenden zich zelve in groote groepen. In de uitbating van lichtfabrieken voor eene stad, dokken, waterleidingen, die allen een kleiner omvang hebben dan bij voorbeeld de uitbating van een spoorweg en van mijnen, zijn de arbeidersgroepen kleiner. Nog kleiner zullen zij misschien zijn voor het leveren van melk, groenten en andere snelbedervende levensmiddelen. Zeer klein zal de groep allicht zijn in eene kunstnijverheid, waar veel van den kunstzin van enkele personen afhangt. Gezamenlijk, bezitten allen alle arbeidsmiddelen. Gezamenlijk, door onderling overleg, regelen zij voortbrenging en verdeling.

Zijn deze voorbeelden in onderdeelen niet geheel juist, doordat wij niet weten welke krachten der natuur nog zul en worden onderworpen aan den mensch, de algemeene beschrijving beantwoordt aan het doel dat de socialist zich stelt.

En dat is nu alles wat wij van de toekomstmaatschappij verlangen en waarheen wij streven. Waar is nu de Staat? Waar het staatsocialisme? Er is niets van over. En dit is niet eene beschrijving die wij voor de gelegenheid uit den duim zuigen, men kan ze vinden in het leerzame werkje van Kautsky: « Op den dag na de Revolutie ».

Arbeidersgroepen, groote vereenigingen van werkers, naast elkaar, met elkaar, in overleg met elkaar de voortbrengst bezorgende, ziedaar 't ideaal van den socialist.

Wij bevorderen de goed georganiseerde vakvereenigingen, de groote bewuste voortbrengersgroepen in de kapitalistische maatschappij, onder anderen ook daarom zoozeer met alle kracht, omdat wij in die vakvereenigingen de voorloopers en de kiemen zien van die groepen werkers in de socialistische maatschappij. Men ziet dus dat de tegenwerping der anarchisten niets beteekent. Zij spelen in hunne beschuldiging met het woord Staat, en zien niet dat de toekomststaat met den kapitalistischen Staat niets gemeen heeft. Omgekeerd. Hun kleine zwakke groepjes, hun gesplitste, weinig beteekenende vakvereenigingen, deze zullen al heel weinig in staat zijn om uit zich zelve de groepen voor de toekomst op te leveren. Wij zagen immers dat het geheele streven der anarchisten er toe leiden moet den individualistischen zin dezer groepen te bevorderen, en dat zij den solidairen geest van het *geheele* proletariaat niet kunnen ontwikkelen (*).

(*) Zoo zou hunne individualistische, niet algemeen gemaakte voortbrenging in de toekomstmaatschappij al heel weinig socialistisch zijn, het kleinbedrijf en de warenhandel terugbrengen, kortom: het pas vernietigde kapitalisme weer stichten.

De verwatering door de politieke werking en de waarde der hervormingen

De tweede hoofdbeschuldiging die altijd van anarchistische zijde gehoord wordt is : Uwe hervormingen zijn niet socialistisch. Men noeme ons dan ééne daad der anarchistischen die wél socialistisch is. Zij zelve kunnen er geen ééne aanwijzen, om de eenvoudige reden, dat men binnen de kapitalistische maatschappij niet socialistisch handelen kan.

Zijn soms de handelingen van « Gemeenschappelijk Grondbezit » socialistisch, van socialistische koloniën, van voortbrengstcoöperaties?

Om in het leven te blijven moeten zij trachten hunne konkurrenten er onder te krijgen. Is dat socialisme? En in eigen boezem ontstaat, als zij midden in de kapitalistische samenleving liggen, aldoor ruzie en splitsing over de te volgen taktiek. Is dat socialistisch?

Maar door uwe hervormingspolitiek verwatert gij, zegt men.

Schrijver dezes heeft nu eene reeks van jaren van propaganda zoowel voor de theorie van het socialisme, het einddoel, als voor de hervormingen, achter den rug, en hij moet zeggen van verwatering nog niets te hebben bemerkt. Integendeel : het doel geeft kracht en vuur voor de beweging, de kleine telkens sterker stappen die men doet, altijd nieuwen gloed voor het doel. En dat is met de overgrootte massa der socialistischen 't geval.

Maar gelooft gij, anarchisten, wezenlijk dat de verbeteringen, die wij op de burgerij veroveren kunnen, zoo groot zijn, dat het proletariaat daardoor zijn einddoel, zijne socialistische maatschappij, vergeten zal? Als gij dit werkelijk gelooft, dan zijt gij gelijk aan de burgerlijke vrijzinnige demokraten, die ook met een lap hier en een lap daar, den klassenstrijd hopen te stoppen. Neen, het is de groei der maatschappij zelve, 't is het kapitaal, dat in den vorm van nieuwe voortbrengingsmiddelen sneller groeit dan in den vorm van arbeidsloon, het zijn

de krissen, de werkeloosheid, het is de groei in aantal der proletariërs, en hunne organisatie in de fabrieken, waardoor zij tot bewustzijn komen, die in hen het socialisme doen geboren worden. Bovendien, de onmacht en den onwil der bezitters om iets van beteekenis te doen.

Zelfs al mocht een lid der Werkliedenpartij eens dwalen op een enkel punt in zijne taktiek, zelfs al mochten er eens woorden worden geuit, die getuigen van onverstand van den Klassenstrijd, zelfs al mochten er enkelen verwateren, de ontwikkelingsgang der maatschappij brengt het socialisme met alle kracht aan de arbeiders terug.

En is dit gevaar voor verwatering in den vakstrijd niet nog grooter?

De politiek is en blijft het eenige middenpunt, de loop- en oefenplaats van het geheele proletariaat, om zich te scholen en te organiseeren. En de eenige manier om de politiek wezenlijk zoo ten uitvoer te brengen, dat elk aan haar mee doet en dat langzamerhand allen tot haar komen, is het parlementarisme, het brengen van eigen afgevaardigden in Kamer en gemeenteraad, het voortdurend in vereenigingen strijden voor verkiezingen, voor goede wetgeving.

Maar de vergrooting der staatsmacht dan? Vergrooten wij niet de macht van den gehaten kapitalistischen Staat als wij hem de zorg voor pensioen en allerlei arbeiderswetten opdragen? Men lette eens op hoe de op afgetrokkenheden beluste en in afgetrokkenheden verwarde anarchist hier weér speelt met een begrip, een woord. Ook hier weer hetzelfde spel met het woord : « Staat » als daar straks. Is dat dezelfde Staat waar de arbeidswetgeving goed is, als waar zij niet of slecht is? Heeft in den eerste of in den tweede de kapitalistische klasse grooter macht? Als de kapitalistische klasse van hare voortbrengst, van hare winst eenige millioenen moet afstaan voor de arbeiders, is zij en dus ook haar Staat, dan niet iets zwakker geworden? Een nuchter en kalm oordeel zegt ons, dat elke, zelfs kleine, hervor-

ming van het hatelijke van den burgerlijken klassestaat iets wegneemt.

De socialisten eischen trouwens volstrekt niet altijd staatsuitbating onder het kapitalig kapitalisme. Zij weigeren haar als de Staat slechter is dan de bijzonderen. Zoo weigerden de duitsche socialistten spoorweguitbating door den Staat. Zij eischen haar alleen als de bijzonderen erger zijn dan de Staat, zooals wanneer een trust de arbeiders nog erger uitbuit en mishandelt dan de Staat zou doen.

Over de waarde der hervormingen die te krijgen zijn van den Staat, door vakbeweging en politieke werking, zullen wij hier niet te veel spreken. Men kan ze zeker te hoog stellen. Wetten op papier zijn nog geen goed uitgevoerde wetten. Het nazicht door den Staat is vaak slecht, en de wet doet *dikwijls* niets anders dan bevestigen wat de arbeiders reeds hebben weten te verkrijgen. Maar even dwaas als het dus is de beteekenis der hervormingen te *overschatten*, even dwaas is het haar te *onderschatten*. De verkorting van den arbeidsdag door de wet dwingt altijd nog *vele* patroons. De verzekering tegen ongevallen heeft reeds zeer vele arbeiders geholpen, die, bestond zij niet, niets hadden ontvangen. Een degelijk pensioen zou *vele* arbeiders baten. Er zijn massa's arbeiders die met vakbeweging *niets* vermogen: de landarbeiders, de losse arbeiders, de slechtst betaalde soorten als steenbakkers, de arbeiders in de huisnijverheid, de arbeiders in achteraf liggende streken en plaatsen en in kleine dorpen waar vakbeweging haast onmogelijk is. Hier kan de wet helpen, daar kan juist de hulp en solidariteit der overige georganiseerde arbeiders de zwakke broeders alleen politiek helpen. Als de politiek niet te hulp komt, blijft het landproletariaat nog jaren zonder vooruitgang. Er zijn bovendien nog verdere tienduizenden arbeiders die alleen door de politiek geholpen kunnen worden: wij bedoelen de staats-, provincie- en gemeentearbeiders, de matrozen en soldaten, de lagere beambten en onderwijzers, die als patroon hebben den Staat en de gemeente. Voor hen

is politieke werking gebiedend, en zij moeten hunne mannen hebben ook *in* de regeeringslichamen om tijdig inlichtingen te krijgen, voorstellen te doen en van het openbaar spreekgestoelte het publiek in te lichten.

De parlementaire afgevaardigden moeten de regeeringsdaden nazien. Zij moeten niet alleen trachten het goede te krijgen, zij moeten ook het slechte afweren. Dit is zelfs *dikwijls* het voornaamste deel van hun werk. Zij moeten bovendien waken dat het eenmaal gewonnene niet weder verloren gaat.

Ten slotte raken eene menigte dingen, de belasting, onderwijs, het militarisme, de volksgezondheid, enz., enz., het geheele proletariaat. Deze kunnen alleen hervormd worden in proletarischen zin als het *geheele* proletariaat invloed uitoefent, niet alleen enkele vakbonden, en dit kan alleen geschieden door een politieke *georganiseerde* werking.

Men ziet wat de politiek vermog, duidelijk, als men vergelijkt wat reeds bereikt is met den toestand van voor 30 jaar op het vaste land van Europa. Toen nog niets, geen enkele arbeidswet. Nu: pensioen, verzekering tegen ziekte, ongelukken, beperking van arbeidsduur, verlenging van leerplicht, enz.: het is dwaas om de waarde der hervormingen te *onderschatten*. Iedere hervorming is iets voor het zwakke proletariaat, dat geen middelen heeft. De kleinste arbeidswet brengt altijd *ie.s.* En wij moeten vooruit, geestelijk, stoffelijk en zedelijk, want een slecht gevoed, overwerkt, onontwikkeld proletariaat kan het socialisme niet brengen.

Daarom voeren wij den politieken strijd ook voor de kleinste hervormingen.

Maar er is nog een andere reden waarom de politieke parlementaire strijd van zoo oneindig belang is. En hiertegen kan de anarchist niets inbrengen. Wij hebben ze reeds genoemd, want het is de kern van ons betoog. Het is de organiseerende kracht der parlementaire werking. Zelfs als was het waar, dat de hervormingen die wij bereiken klein zijn en langzaam komen (zij

blijven dan trouwens ook alleen maar zóó klein en langzaam, omdat de massa, waaronder de anarchisten, niet met ons meedoet) maar al was dit waar, dan zou het bezwaar nog niets beduiden. Want in denzelfden tijd, stel twintig jaar, daar wij maar één enkele redelijke wet weten te krijgen, in dienzelfden tijd maken wij onze organisatie sterk door den strijd voor de politiek, maken wij een propaganda zooals wij zonder haar nooit hadden kunnen maken. Een flinke rede van een socialistisch afgevaardigde in het parlement klinkt door het land, meer dan honderd vergaderingen. De verkiezingen en de politieke vraagstukken wekken een hartstocht en een spanning waarvan wij gebruik moeten maken. Het proletariaat, eensgezind in de politiek optredend, leert zijn aantal en krachten kennen, en krijgt zelfvertrouwen als het zich zelf eensgezind ziet. Dat kan in massa alleen in de politieke werking geschieden, maar ook alleen in die, die zelve meedoet. Weigerde men zelf mee te doen, er zou geen organisatie der massa ontstaan.

Boven de waarde der hervorming staat de waarde der propaganda en organisatie. Maar de propaganda voor het socialisme en voor de organisatie kan men juist pas krachtig voeren, als men den strijd voor de hervormingen voert. Elke hervorming opgevat als een stap naar het socialisme. Het einddoel opgevat als de kracht voor elke hervorming. Als men dan weet te vereenigen in zijn propaganda, als men een even vurig strijder kan zijn voor elke kleine verbetering door vak- en politieke beweging als voor ons groote heilige doel, het socialisme, dan is men eerst de echte socialist. De arbeider of arbeidster die den dag heeft doorgebracht, met het op de werkplaats, in huis en op de vergadering aldus te verkondigen, die kan 's avonds rustig slapen, die is onder het kapitalisme, zoover als het gaat, een gelukkig, krachtig wezen, de beste mensch die er in onze wereld bestaat.

Het is zeker moeilijk dat ideaal te bereiken, niet óf

een droomer voor het einddoel, óf een praktikus te worden die in de hervormingen opgaat en het socialisme vergeet. Maar de aard der taktiek der socialisten alleen stelt in staat zulk een strijder te worden.

Ook dit wapen der anarchisten tegen ons vangen wij dus op en slingeren het terug. Het is, zeggen wij, juist de strijd voor hervormingen die bij u ontbreekt, waardoor gij zoo zwak zijt, het niet verder brengt dan wat groepjes en nooit de massa kunt samenbrengen. Want de geloovigen en onverschilligen komen juist tot het socialisme, doordat zij zien dat de voor hen ook zoo noodige hervormingen door ons het best worden geëischt.

De anarchist propageert met een droombeeldig verward vrijheidsbegrip voor het einddoel, het socialisme. Voor den weg en heen propageert hij niet of weinig, omdat hij geen middel kent het geheele proletariaat te organiseeren. De socialist propageert en voor den weg en voor het doel.

Wij wijzen hierbij nogmaals op één enorm voordeel der parlementaire werking: Wij drijven in het parlement de vertegenwoordigers der kapitalisten telkens en telkens weer tegen onze afgevaardigden op één hoop. Klasse schaart zich daar tegen klasse. Met felheid springt dat dan in ieder arbeider's oog. De door klerikalen en liberalen ontkende klassenstrijd *toont* zich daar heel net: tot groot nut voor de helderheid in de hoofden der arbeiders.

Een krankzinnige bewering

In debat zeggen de anarchisten dikwijls, dat alle hervorming niets geeft, omdat alle verbetering door den Staat toch met staatsgeld betaald wordt, en dit komt, evenals alle kapitaal, ten slotte toch van de arbeiders. Hierin is dit ware, dat ook de belastingen, die de

kapitalisten voor arbeiderswetgeving moeten betalen, ten slotte van hun winst komen, die de arbeiders voor hen maken. Maar er schuilt tegelijk het krankzinnige in, dat voor den arbeider onverschillig zou zijn, hoeveel hij van de door hem voor den kapitalist gemaakte winst, door middel van den Staat *terugkreeg*. Als ik 20 krijg aan loon en 80 aan de kapitalist moet afstaan, is het nog niet onverschillig als ik van die 80 nog 5 weet terug te bekomen. Het is bijna niet waard de opmerking te weerleggen; toch wordt de onzin vaak op vergaderingen van anarchisten gehoord.

Een onjuiste bewering

Een dergelijke bewering is, dat alle verbetering toch weer door den arbeider wordt getorcht. Bijvoorbeeld: een pensioen dat de patroon moet betalen, legt hij op zijn voortbrengingskosten. De prijzen stijgen. De arbeider moet de voortbrengsels koopen, en verliest aan hogere prijzen wat hij aan pensioen of ongevallen-verzekering heeft ontvangen. — Aldus letterlijk in debat tegen schrijver dezes door een anarchist verkondigd.

De goede man vergat, dat, zelfs al deed de patroon dit, een groot deel der voortbrengst niet door arbeiders wordt gekocht. De arbeidersklasse krijgt maar een klein deel van haar eigen voortbrengst. De weelde en de kapitaalmacht der rijken neemt de rest. Stoomboorten en machienen, huizen en vee, bosschen en oorlogschepen, goud en diamanten, en een massa, ook der eenvoudige levensmiddelen, komen in hun handen en worden door hen betaald. Een deel van het pensioen, enz., zou dus, al was de redeneering waar, in elk geval niet door de arbeiders worden betaald.

En dat de vast georganiseerde arbeiders zeer goed, ondanks de begeerte der patroons om alles *op hen* te leggen, er in kunnen slagen hun loon, ook in vergelijking met de levenskosten, op te voeren, dat kan ieder b. v. uit de geschiedenis der engelsche en andere

vakvereenigingen leeren. Dus ook dit anarchistische tegen de waarde van hervormingen gaat niet op.

Omgekeerd: Hoe krachtiger ook de politieke organisatie, des te meer zal men er in slagen ook de politieke hervormingen, ongedeed en onverkleind, tot voordeel van het geheele proletariaat te doen zijn.

Het antimilitarisme

De anarchisten verwijten de socialisten niet wezenlijk tegen het militarisme te zijn.

Maar juist het antimilitarisme is een voorbeeld van hun eigene zwakte.

De socialisten verwerpen allen eensgezind, alle begrotingen voor oorlog, staan geen man en geen cent toe: 1° omdat zij, zoolang de arbeidersklasse niet ruimschoots geholpen wordt met pensioen, enz., niet willen geven;

2° omdat zij een volksleger willen, zonder officierenklas, slaafsche tucht, langen dienstdag, enz.;

3° omdat zij een volksleger willen, dat, daar het voor het grootste deel uit proletariërs zou bestaan, *het beste middel zou zijn om de burgerij van geweldadige aanvallen op het proletariaat af te houden*.

Men vergelijke hier weder eens de duidelijke vaste taktiek van het socialisme met de verwarde leerstelsels der anarchisten, en oordeele dan zelf wie van beide het militarisme het best te keer gaan.

De algemeene werkstaking

De anarchisten spiegelen aan de arbeiders voor, dat zij met één slag, door de algemeene werkstaking, het kapitalisme in het socialisme kunnen veranderen.

« Op den dag », zoo schrijft het fransche Comité tot propagandeering der algemeene Staking, « waarop de arbeiders gemeenschappelijk de voortbrengst ophelfen

en het maatschappelijk leven tot stilstand brengen, zullen zij hunne macht inzien; en in plaats van zich met lapmiddelen te vergenoegen, zal het proletariaat de eenige redelijke gevolgtrekking maken, die het doel is der algemeene staking: de afschaffing der loon-slavernij. »

Terwijl, zooa's wij later zullen aantoonen, de overname der voortbrengst door den Staat, die zich dan in de handen van het proletariaat bevindt, onvermijdelijk is, daar de grootnijverheid en het groote vervoer een dergelijken omvang hebben, en al de bedrijven zoo in elkaar grijpen en sluiten, dat alleen algemeen beheer mogelijk is, — zal, volgens die zelfde verhouding, integendeel de herorganisatie der maatschappij, zonder centralisatie plaats hebben. De arbeiders zelve zullen de voortbrengst in handen nemen. Iedere groep maakt zich daartoe meester van haar eigen fabriek.

Men ziet hier duidelijk: de individualistische anarchisten hebben veeleer als doel het eigenaarschap worden (*in kleine groepen*) van fabrieken, enz., dan het *maatschappelijk* maken der voortbrengingsmiddelen. Het groote, het algemeene, het allen te samen, *het geheele maatschappelijk leven* te vormen, dat zien zij blijkbaar niet.

« Voor alles », zoo zegt een fransche anarchistische brochure, « moet men verhoeden dat de stakers in groote massa's op één punt samenkomen. Ieder blijve in zijn wijk, en eigene zich daar de voortbrengingsmiddelen toe; eerst de kleinere, zooals de bakker en, later de grootere; eindelijk, maar eerst na de overwinning, de groote nijverheidsbedrijven. » En dan in iedere bakkerij een groep, in iedere smederij een groep, vrije vereeniging, vrije voortbrengst! — Hoe lang dat zou duren, die vrijheid, of er weer niet noodzakelijk, wanneer men niet centraliseert en *allen* niet *samen* gaan werken, door de voortbrengst in het klein, concurrentie en kapitaal en handel zou ontstaan daar bekommert men zich niet om.

Trouwens, men verwacht niets van de massa. Zij

moet meegesleept worden door een minderheid in de algemeene staking. Het bovengenoemde fransche Comité spreekt van de stralende en scheppende kracht van een minderheid. Cornelissen gewaagt van « energieke mannen, die op het verloop der gebeurtenissen zeer grooten persoonlijken invloed zullen kunnen uitoefenen ».

Men ziet het: openlijk wordt de algemeene werkstaking als *het afdoende middel* der revolutie gepredikt. In de vakvereeniging wordt het kleine werk geminacht. Stoffelijke, geestelijke, zedelijke verheffing van de arbeidersklasse, die langzaam gaat, is een lapmiddel. De politieke werking voor hervormingen wordt verwaarloosd, geminacht en afgeraden.

Hier tegenover stelle men weder de socialistische taktiek.

Het socialisme neemt het middel der algemeene werkstaking aan, maar meent dat het nooit als *eenig* middel mag worden vooruitgezet, nooit de politieke werking mag vervangen.

Want: de algemeene werkstaking kan alleen slagen, als een groot deel van het proletariaat achter de stakenden staat, tot hulp en ondersteuning, zedelijk en stoffelijk. En het overgrootste deel van het proletariaat kan alleen door de politieke werking worden geschoold en bewust gemaakt. Dus ook de algemeene werkstaking kan zonder politieke organisatie niet slagen, evenmin als eenig ander middel zonder de politieke organisatie slagen kan.

De politieke strijd is de strijd van elken dag. Meent de anarchist, dat die strijd van elken dag vervangen kan worden door eene daad, die een enkele maal kan voorkomen? Daar ziet men dan duidelijk de taktiek der anarchisten! De dagelijksche onvermoeide strijdwijze, om elk stuk der macht, vervangen door een opvlaming of opflikkering van een oogenblik! — De menschen zonder beweging laten en dus zonder vorm en zonder bewustzijn, maar op één gunstig oogenblik allen, bewusten of onbewusten, meeslepen.

Dat is het groote onderscheid tusschen anarchist en socialist. De eerste wil preeken en dan in eens, ééns in de vijftig of twintig of tien of vijf jaar, al naar het toeval wil, handelen. De laatste wil dat het proletariaat aldóór handelt, langzamerhand geheel in één werking samerkomt, langs zekeren weg allen, geloovigen en onbewusten, tot zich brengt, politiek waar het maar kan strijdt, zich versterkt met hervormingen en stellingen veroverd in de kapitalistische vesting waar het kan, de vakvereenigingen versterkt door de politieke, de politieke door de vakvereenigen, kortom elke strijdwijze aangrijpt — om dan, als de tijd rijp is en gelegenheid biedt, *elk middel dat tot het doel leidt aan te grijpen, ook de algemeene werkstaking*. Maar zoolang die gelegenheid er niet is, voortdurenden dagelijkschen strijd in werkplaats en Kamer, door organisatie, overal.

De arbeider kieze ook hier weer, naar zijn verstand hen zegt. Wil hij een droombeeldig middel tegen alle kwalen? Ziet hij nog zoo weinig de reuzenmacht van het kapitaal? Of voelt hij dat, om deze te overwinnen, de dagelijksche moeilijke arbeid onmisbaar, een strooovuur onvoldoende, de organisatie en bewustmaking van het overgrootste deel van het proletariaat noodig is. Voor te beslissen overwege hij dat de algemeene werkstakingen die gelukten, in België, Zweden, Italië of geheel of voor het overgrootste gedeelte onder socialistische leiding stonden, en naar hun taktiek werden gevoerd. Dat daarentegen daar waar de anarchie de hoofdleiding had, als in Holland, eene nederlaag geleden werd. Hij overwege de deutsche taktiek die alleen voor zeer groote belangen, en in het uiterste geval na krachtige organisatie de algemeene staking aanvaardt, en de anarchistische, die ook zonder krachtige organisatie tot die worsteling drijft.

De rechtstreeksche daad en de solidariteitsstaking

De anarchist kan, zonder dat een besluit gevraagd wordt van eene organisatie, onverschillig welke gevolgen er voortvloeien uit zijn daad, een staking op een fabriek of werkplaats te weeg brengen.

Dat is rechtstreeksche handeling.

Bestaat er nu in het betrokken vak een sterke patroonsbond, en gaan de vakgenooten hun stakende kameraden steunen, dan is er natuurlijk alle kans dat een algemeene uitsluiting volgt. Honderden komen op straat.

De socialist vindt het beter dat die honderden in hun organisaties waren gehoord, vóórdat door de vakgenooten van die ééne fabriek over hun lot werd beslist. De anarchist zegt: neen dat behoeft niet, ieder is vrij.

De socialist acht het beter, dat de organisatie betaalde beampten heeft, wier taak het onder anderen is, zich goed op de houden van den stand der nijverheid en de beste gelegenheid en tijd voor strijd uit te kiezen. Het is toch bekend genoeg dat, wanneer de markt slecht is, de kans voor staking evenzeer slecht, met rijzende markt daarentegen beter is. De anarchist wil geen beampten, houdt zich met « papieren rommel » weinig op, en laat slecht georganiseerden van ééne werkplaats beslissen over een geheel vak, ondanks dat zij gewoonlijk van den stand der zaken niet veel weten en niet veel kunnen weten.

De anarchist wil enkele personen over honderden doen beslissen.

De socialist wil dat de organisatie van het geheele vak wordt gehoord.

Mislukt nu die strijd of dreigt hij te mislukken, dan heeft het anarchisme nog een middel: de solidariteitsstaking? Andere vakken, met het eerste in aanraking, worden tot staking aanzet. Zijn de stakers *heiders*, dan mag geen timmerman of metselaar op door onderkruipers gemaakt werk bouwen, enz.

Zijn de patroons nu ook in deze vakken georganiseerd, dan volgt onmiddellijk een nieuwe uitsluiting, zooals zich denken laat, en heeft de daad hier weinige arbeiders op die eene fabriek nog verder reikende gevolgen.

Deze taktiek wordt regelmatig toegepast door de anarchisten en vooruitgezet als de beste, altijd te gebruiken handelwijze.

Wij laten het ook hier weer aan het verstand van den lezer zelf over, welke hij denkt dat meer kans op duurzame overwinning geeft, de socialistische of de anarchistische taktiek. Wij ontkennen niet dat tegen over kleine, of slecht, of niet georganiseerde patroons de rechtstreeksche daad nog kans van slagen heeft. Evenmin verwerpen wij *alle* solidariteitsstakingen; wij weten dat zij, wanneer het om de hoogstbelangen gaat, noodig kan zijn. Wij vragen slechts of de rechtstreeksche daad, van kleine groepen, en de solidariteitsstaking, *altijd, als regel*, (en dan nog wel van menschen die niet over sterke kassen beschikken!) kans zullen hebben tegenover de steeds talrijker wordende patroonsorganisaties, tegenover den trust en tegenover den Staat?

Of zou *tegenover die machten* de algemeene bond, met zeer talrijke leden en sterke kassen, met kennis van markt en nijverheid, die voorzichtig te werk gaat en niet altijd in staking alleen zijn kracht zoekt, die eerst goed overweegt of hij ook andere vakken zal meeslepen, de voorkeur verdienen?

Men zie eerst naar de macht der tegenstaanders.

Men zie ook eens cijfers als die uit het volgende hoofdstuk.

De gewone redeneering

Van alle anarchisten hoort men: « *als* alle arbeiders het werk staken, dan... » of « *als* alle arbeiders dienst weigeren, dan.... De vraag gaat niet over wat gebeurt,

Daarover zijn wij het allen eens: dan verdwijnt de oorzaak van alle kwaad, het privaatsbezit en de loondienst; dan komt het socialisme. Maar daarover loopt niet de strijd. De vraag is: *hoe maken wij alle arbeiders eensgezind*. En dat kan alleen door dagelijkschen, dit is politieken strijd, en oefening, en organisatie. Daarvoor helpt geen preeken en geen droombeeldig middel.

III

Hieronder laten wij nu eenige voorbeelden uit de praktijk volgen. Zij betreffen de uitslagen die socialistischen en anarchisten bereiken in organisatie en strijd. Het zijn er natuurlijk slechts enkele. Zij zouden met tientallen dergelijke te vermeerderen zijn als de plaatsruimte het ons toeliet (*).

Door de samentrekking wordt, zeggen de anarchisten, de strijdvaardigheid der vakverenigingen belemmerd, en houden de bestuurders, die loon ontvangen, de stakingen tegen.

Was dit waarheid, dan moesten er in Duitschland in 't geheel geen stakingen meer plaats vinden. En wat is nu de waarheid? Dat er in 1903 niet minder dan 1374 stakingen plaats hadden in 7000 ondernemingen, waarbij 85.603 arbeiders waren betrokken! Er werden door de patroons 70 uitsluitingen uitgesproken, in 1714 ondernemingen met 35.373 arbeiders, en alléén voor stakingen in *eigen* vak gaven de samengetrokken vakverenigingen, wier bestuurders immers de stakingen « tegenhouden », uit: de som van 4.393.954 mark!

De reusachtige uitsluitingen en stakingen in het Roergebied, Crimmitschau en in Berlijn, liggen elk nog

(*) Het spreekt van zelf dat wij op alle onderdeelen van het verschil tusschen socialistischen en anarchisten, den vakstrijd betreffend, niet in kunnen gaan. Daarvoor is een afzonderlijke brochure noodig. In hoofdzaak bespreken wij den politieken strijd, al kunnen wij natuurlijk niet nalaten ook telkens op den vakstrijd te wijzen.

in de gedachte. Dat tegenover zulke patroonsorganisaties als bijvoorbeeld het Kolensyndikaat niet alles gewonnen wordt, kan ons niet verwonderen. Maar zou men zonder kas enz., een kartel, dat zoo goed als een alleenhandel heeft, of een alle patroons omvattenden reusachtigen patroonsbond te lijf kunnen?

Denemarken. In het begin van 1900 bestonden er in Denemarken in het geheel 1195 vakverenigingen met te zamen 96.295 leden. Van deze waren er 1094 verenigingen met te zamen 83.110 leden in de landelijke organisatie.

In de nijverheid alléén zijn 76.800 arbeiders georganiseerd, dat is ruim 76 % van alle arbeiders, in de nijverheid werkzaam! In de bouwbedrijven zijn er zelfs 95—96 % georganiseerd.

« Datgene wat de deensche vakbeweging op dit oogenblik is, zegt Jensen, de vroegere voorzitter van het Centraal verbond der Vakverenigingen, « is zij geworden door jarenlange offers, en zeer belangrijke offers! » En zooals men weet, heeft die vakbeweging, die naar onze inzichten is ingericht en bestuurd wordt, een uitsluiting van 40.000 arbeiders gedurende 4 maanden lang, glansrijk doorstaan!

En met welken uitslag voor de lotsverbetering? « Terwijl », zegt Jensen in zijn Verslag over de Vakbeweging, « terwijl het gemiddelde loon voor de mannelijke arbeiders in de hand werken en in de nijverheid in 1872 nauwelijks 20 öre (25 c.) per uur bedroeg, was dat uurloon in 1899 op 35 1/2 öre gestegen! En de arbeidstijd, die in 1872 gemiddeld 11 3/4 uur was, is thans op 10 uur teruggebracht. In een aantal vakken bedraagt zelfs de werktijd niet meer dan 9 à 9 1/2 uur! Voor letterzetters en bakkers zelfs niet meer dan 8 uur! Overen nachtarbeid is bijna geheel afgeschaft, en waar deze nog bestaat, daar wordt hij met 50 = 100 % bijslag betaald. »

Ziedaar feiten! Laat de anarchisten één land aanwij-

zen, waar de arbeiders door hun taktiek even gunstige uitslagen verkregen hebben!

De engelsche Labour Gazette gaf in 1901 omtrent de uitslagen der verschillende loonstrijden in Engeland, in de daaraan voorafgaande 8 jaren, het volgende overzicht :

JAAR	Arbeiders die bij de loonbeweging waren betrokken :		Verhooging van het weekloon der bij de loonbeweging betrokkenen :	
	Aantal personen	Procent ge d r i de betrokken vakken werkzame arbeiders	Gezamenlijk bedrag per week :	Gemiddeld op elk persoon der betrokkenen :
1893	549.977	7,0	fr. 313.135,20	fr. 0,57
1894	670.386	8,5	" 1.136.293,20	" 1,70
1895	436.718	5,6	" 710.917,20	" 1,62
1896	607.654	7,7	" 670.118,40	" 1,09
1897	597.444	7,6	" 793.976,40	" 1,28
1898	1.015.109	12,9	" 2.036.538,00	" 1,97
1899	1.175.576	14,9	" 2.290.806,00	" 1,93
1900	1.088.300	13,8	" 5.119.068,00	" 4,69

Dit was weliswaar, in een tijd van bloei. Maar zouden de engelsche vakverenigingen zulk een hooger loon óók bereikt hebben indien zij, in plaats van de samengetrokken internationale vakverenigingstaktiek, de rechtstreeksche daad hadden toegepast?

Bovenstaande uitslagen zijn bereikt door de vakverenigingen, die, afgezien van hun verkeerde standpunt jegens het socialisme, afgezien van hun blindheid en ikzucht op menig punt, de « economische beweging » toch in het algemeen voeren gelijk wij het juist achten en vooruitzetten!

Laat de anarchisten daar één voorbeeld tegenover stellen van gelijke beteekenis.

Zonder de rechtstreeksche daad, zeggen de anarchisten,

is toch eigenlijk geen uitslag te verkrijgen. Welnu — van de zwitsersche vakbeweging getuigt de arbeidssekretaris D. Zinner uit Winterthur in oogst 1905: « De loonbewegingen der zwitsersche arbeiders zijn dit jaar zoo talrijk en heftig als nooit te voren. In het eerste halfjaar zijn er 176 stakingen geweest, waarvan 60 stakingen, 110 loonbewegingen en 6 uitsluitingen. *In verreweg de meeste gevallen hebben in deze bewegingen de arbeiders de overwinning behaald*, geheel of gedeeltelijk. Vooral is het bemoedigend, dat de meeste stakingen een korteren werktijd bereikten: van 11 op 10, van 10 op 9 1/2 en 9 uur. De loonsverhoogingen maken tezamen vele honderdduizenden franken uit. » « De vakverenigingen hebben duizenden leden gewonnen, vooral de metaalbewerksbond, die nu 10.000 leden telt. »

Tot zoover de berichtgever. En zulke uitslagen worden bereikt *niet* door de anarchistische strijdwijze, niet door de « directe actie », maar door de vakbeweging, gelijk die door ons wordt toegepast en bepleit.

Bijdrage of inleg. Eenigszins mag, om de offervardigheid der arbeiders voor hun eigen strijd te schatten, toch wel afgegaan worden op de bijdrage die er aan de vakverenigingen betaald wordt. En dan ontleenen wij aan het verslag door den sekretaris der « Confédération générale du Travail », over de fransche vakverenigingen uitgebracht aan het Internationaal Bureau, dat er betaald wordt: door de voedingsmiddelenafdeeling 20 centⁿ per maand; werfarbeiders, bouwarbeiders en timmerlieden 10 centⁿ per maand; metaalbewerks 20 centⁿ per maand; kantoorbedienden 10 centⁿ per jaar en per lid; tabakbewerks 15 centⁿ per maand.

Daartegenover betalen in Duitschland: typografen per week fr. 1,25; bakkers 50 centiemen; bouwvakarbeiders 70 centiemen; steendrukkers 60 centiemen; metselaars 35—75 centiemen; sigarenmakers 40—95 centiemen; stukadoors 70 centiemen, enz.

Ontwikkeling. Door samentrekking, zeggen de anarchisten, verleen de menschen het denken. Door « rechtstreeksche daad » leeren de menschen zelf denken. Hoe komt het dan, mag men vragen, dat de fransche vakbladen zoo bitter schaarsch zijn en nauwelijks in 't leven kunnen blijven? Dat zelfs het algemeen orgaan der vakverenigingen « Voix du Peuple », nog geen 6000 abonnees heeft?

En dat de duitsche vakverenigingen zulke verbaazende sommen uitgeven voor literatuur? Zoo heeft het vakblad der metaalbewerks een oplaag van 174.000 exemplaren, dat der metselaars een oplaag van 114.000, dat der houthewerks van 83.000.

Wat zonder de « rechtstreeksche daad » bereikt wordt. Wanneer eerst de vakverenigingen, die de anarchistische taktiek voeren, die *tegen* sterke algemeen gemaakte machtsvorming zijn, die afgeven op de duitsche vakverenigingen omdat ze « parlementair » zijn — wanneer deze vakverenigingen eerst *zulke uitslagen* kunnen aanwijzen als de duitsche — uitslagen voor de verheffing van den heelen levensstandaard der arbeidersklasse — dan pas kunnen ze met recht de arbeiders opwekken; hun taktiek als eene *betere* aan te bevelen.

In september 1905 werd vanwege de vereenigde vakbonden eene statistiek veropenbaard van de behaalde winsten door loonbewegingen over 1904. En wat blijkt daaruit?

In de *bouwbedrijven* werd over genoemd jaar voor 59,103 personen eene loonsverhooging verkregen van 134,698-75 franken per week, en voor 15,166 personen eene verkorting van werktijd van 58,264 uren per week.

In de *metaalnijverheid en scheepsbouw*: voor 9916 personen eene loonsverhooging van 31,191-25 franken per week, en voor 8919 personen een verkorting van werktijd van 27,922 uren per week.

In de *houtnijverheid* : eene loonsverhooging van 34,316-25 franken per week voor 17,151 personen, en eene verkorting van den werktijd met 28,213 uren per week voor 9703 personen.

In bedrijven der *voedings- en genotmiddelen* werd voor 16,486 arbeiders 3,661-25 franken per week aan loonsverhooging bereikt, en voor 7966 arbeiders eene verkorting van 31,546 uren per week.

In de *bekleedings-, leder- en textielnijverheden* : voor 2430 arbeiders eene verkorting van 14,337 uren per week, en eene loonsverhooging van te zamen 6060 fr. per week voor 3093 arbeiders.

En in verschillende *andere* bedrijven werd nog bereikt : voor 16,613 arbeiders eene loonsverhooging van 28,658-75 franken per week, en eene vermindering van werktijd van 30,425 uren per week voor 3727 arbeiders.

Ziedaar uitslagen van eene arbeidersbeweging, die aan de anarchistische taktiek den rug heeft toegekeerd, en den klassestrijd zóo opvat, dat de arbeiders in sterke, krachtige algemeen gemaakte organisaties, met sterke weerstandskassen, hun beteren toestand hebben te verbeteren!

De offervaardigheid der « rechtstreeksche daad ». Het laatste algemeen kongres der *fransche vakverenigingen*, georganiseerd in de « Confédération du Travail », werd gehouden in Bourges. Door het hoofdbestuur, hetwelk daarvan de leiding heeft, werd medegedeeld, dat toen, in september 1904, het aantal aangesloten vakbonden 52 bedroeg, met 1792 afdelingen. Het aantal leden werd echter niet opgegeven, omdat men . . . dat zelf niet wist.

Het verslag van den kassier van deze groote federatie met 1792 afdelingen vermeldde, dat er ontvangen was eene som van . . . 19,370 franken over twee jaren! Aan

het komitee voor de algemeene werkstaking, 't welk op een vorig kongres reeds was ingesteld, en hetwelk de groote beweging, waarbij honderdduizenden arbeiders betrokken zouden worden, moest organiseren, was in twee jaar tijds afgedragen de som van . . . 388 franken!

De mannen der « rechtstreeksche daad » beweren, dat daardoor het best de ontwikkeling bevorderd wordt. Maar op dat kongres werd medegedeeld, dat het orgaan van de « Confédération », waarbij 1792 afdelingen zijn aangesloten van 52 vakbonden, heelemaal . . . 5790 ex. oplage telde! En dat, terwijl op het voorgaande kongres besloten was, dat *alle* aangesloten leden « verplicht » waren een abonnement te nemen!

Het straks reeds genoemde komitee tot leiding der werkstakingen en tot voorbereiding der algemeene werkstaking heeft een totaal inkomen gehad van 14,841 franken. Daarvan echter waren slechts 1081 franken aan bijdragen der vereenigingen en aan vrijwillige bijdragen voor stakers . . . 1297 franken!

Na het voorbeeld van eenige landen, nemen wij nu enkele steden.

Berlijnsche metselaars. In den aanvang der negentiger jaren bedroeg het loon der berlijnsche metselaars per dag 6,25 à 6,85 fr. Door het gelukkig optreden van den onder socialistische leiding staanden algemeenen Metselaarsbond, is thans het uurloon opgevoerd tot een minimum van 94 centiemen, of een dagloon, bij 9 uur werk, van 8,50 fr.! Ook daarvoor is veel strijd noodig geweest; zonder dezen had men waarlijk zulk een levensstandaard ook niet kunnen bereiken.

De bouwvakarbeiders in Rijnland en Westfalen hebben hier, onder de kringen der bouwvakarbeiders en ook daar buiten, bewondering gewekt wegens de verbazende volharding, waarmede daar de strijd tegen den machtigen patroonsbond twee maanden lang is volgehouden, en tóch nog eindigde met eene overwinning voor de arbeiders!

Maar hoe zou deze afloop mogelijk zijn geweest, indien hij bereikt had moeten worden door « rechtstreeksche daad », dit wil zeggen, zonder sterken en voortdurenden steun van de algemeene bonden, zonder weerstandskas en zonder sterke discipline? Thans zal spoedig in 't geheele distrikt de 10-urendag bereikt en het loon in de stadsdistrikten op 66 à 69 centiemen per uur vastgesteld zijn. Dat zijn uitslagen, die pleiten voor onze opvattingen!

De gentsche arbeidersbeweging. Eéne der steden, waar zich de vakbeweging uitsluitend heeft ontwikkeld onder den invloed der socialistischen, is Gent. Wat hebben de anarchisten daarvan steeds gezegd? « De gentsche arbeidersbeweging is achterlijk, de socialistischen bemoeien zich daar niet met de vakbeweging. » Steeds werden er over de gentsche socialistische arbeidersbeweging in de anarchistische bladen, vooral de nederlandsche, de meest ergerlijke lasterpraatjes verspreid.

Maar door een schitterend, onvergetelijk feit van den jongsten tijd, heeft de gentsche vakbeweging al dezen laster gelogenstraft.

« In het begin der maand juni 1905 stelde de vakvereniging der katoenbewerders den eisch den dagelijken arbeidsduur met een half uur te verminderen, maar vroeg daarenboven eene vermeerdering van loon. Op het eerste punt antwoordden de patroons, ook in een syndikaat vereenigd, niet te zullen toegeven, dan gedwongen door de wetgeving. Zij achtten het beneden zich het tweede punt te bespreken. Daarop werd eendrachtig de arbeid neergelegd, en volgde een strijd van veertien weken onder socialistische leiding. Dan kwamen de patroons tot rede en stelden een referendum voor over beide punten; daghuurwerkers en -werksters waren echter uitgesloten, slechts entreprisearbeiders en arbeidsters mochten aan de stemming deelnemen; zij dus die rechtstreeks, volgens fabrikanten's meening, minder loon zouden ontvangen door minder uren werk. Niettegenstaande dit viel de stemming toch uit ten

gunste der eischen door de vakvereniging gesteld. Dit als bewijs dat de socialistische organisatie wel degelijk zelfbewuste arbeiders kweekt (*) ».

Waar blijven nu de anarchisten met hun lasterpraatjes over Gent?

Van de 43000 arbeiders zijn er ongeveer 11000 bij de socialistische vakverenigingen aangesloten? Negen der gentsche vakverenigingen beschikken over een eigen bestendigen sekretaris, en nog altijd wast de beweging, een viertal textiel- en metaalbewerdersverenigingen moeten reeds een hulpschrijver benoemen. De bijdrage bedraagt voor bijna allen 35 centiemen; de uitkeering bij werkstaking verschilt van 11 tot 13 fr. per week, terwijl ook bij werkeloosheid de leden voor gebrek bewaard worden. Dat is de vakbeweging, die door de socialistischen is opgebouwd! Alleen over het jaar 1902 werd als steun bij werkstaking uitgekeerd: door de wevers 8887,45 franken; katoenbewerders 7514,50 franken; vlasbewerders 3197,80; dokwerkers 2071 franken.

Schildersgezellen. Een klein voorbeeld, hoe er met de algemeene vakverenigingen werkelijke voordeelden voor de arbeiders bereikt worden, leveren de schildersgezellen van Darmstadt. Tot het jaar 1898 waren voor deze werklieden de toestanden vrij treurig. Van meespreken der vakverenigingen in arbeidsaangelegenheden was geen sprake, en de loonen waren vrij laag. Van toen af begon echter de organisatie ferm om zich heen te grijpen, en in het voorjaar van 1906 is er 12 weken geworsteld om een loontarief doorgevoerd te krijgen. Het zoolang vol te houden, was alléén mogelijk door den vollen steun van den Algemeenen Bond! De staking werd *gewonnen*, en thans is de toestand beter dan op één plaats in ons land. De werktijd is des zomers 10 en des winters 7 uur; boven 20 jaar moeten

(*) Bijgevoegde tekst der uitgevers, de samenwerkende Volksdrukkerij, te Gent.

ze *minstens* 52 centiemen per uur hebben. Van af 1 maart 1906 kwam er nog 1 1/4 ct. bij, en nog een jaar later weer 1 1/4 pct. Overwerk van 6 — 8 uur wordt met 30 per honderd méér betaald; nachtwerk met 100 per honderd, Zondagwerk met 50 per honderd. Thans trekt het schilderspersoneel 88500 franken per jaar méér!

Kiesrecht en vakbeweging. Hoe dikwijls wordt niet door de anarhisten gezegd, dat daarom de strijd voor algemeen kiesrecht zoo verderfelijk is, omdat daardoor de arbeiders in het kiesrecht beginnen te gelooven als in een wondermiddel en daardoor de vakverenigingsbeweging wordt verwaarloosd. Welnu, het jongste en meest sprekende voorbeeld van het tegendeel levert Hongarije. Er is wel geen arbeidersklasse in Europa, die in de laatste jaren zóó heeft gestreden voor het algemeen kiesrecht, als die van Hongarije! Maar heeft zij, staande op het standpunt dat het kiesrecht een onontbeerlijk strijdmiddel is voor de arbeidersklasse, daarom de vakorganisatie verwaarloosd? Het tegendeel is waar! Niettegenstaande de ontzettende moeilijkheden die in dat land waren te overwinnen! Tien jaren geleden was er van organisatie nog nauwelijks sprake; in 1901 telde men er nog slechts ruim 10500 georganiseerden en op 1 Januari 1904 waren er reeds 12 landelijke bonden en 63 plaatselijke vereenigingen, met te zamen 41,138 leden. Thans is het aantal bonden reeds tot 17 gestegen met 422 afdeelingen en ruim 46000 leden. De plaatselijke organisaties verminderen, ten teken dat de algemeenmaking ook daar algemeen tot toepassing wordt gebracht, en deze stijging vond plaats in een tijdperk, dat de beweging voor algemeen kiesrecht voortdurend met kracht gevoerd werd.

En het meest sprekende feit uit den internationalen klassenstrijd is in de maand september door de hongarische arbeidersbeweging geleverd, nu onlangs, bij wijze van manifestatie 80,000 arbeiders op het sein der vakverenigingen den arbeid neerlegden, om één dag

een krachtig : « Het kiesrecht aan allen! » te laten weerklinken!

Dat is een schitterend bewijs, dat de beweging voor het kiesrecht niet hinderend, maar bevorderend werkt aan de vakbeweging.

Vermelden wij nu nog dat *de duitsche socialist* ten getalle van ongeveer 300,000 georganiseerd zijn. Dat hun bladen ongeveer 700,000 abonnés tellen, dat zij bij de laatste verkiezing drie miljoen stemmen uitbrachten en dat de verhouding der partij tot de meer dan een miljoen leden tellende vakverenigingen zeer goed is.

In Denemarken, Oostenrijk en België is de band tusschen socialist en vakvereniging zeer nauw. Men kan daar van éénheid spreken, op 't mikpunt van organisatie en zedelijkheid gezien. Ook in Noorwegen, Zweden en het grootste deel van Zwitserland bestaat een uitstekende verstandhouding.

De socialistische organisaties nemen in alle landen snel toe. In Holland steeg het ledental in enkele jaren tot 7000, het aantal op de socialistische uitgebrachte stemmen op meer dan 60000.

Vraagt men daarentegen naar *de kracht der anarchisten*, dan vindt men *nergens*, in geen enkel land werkelijk krachtige organisaties. Overal slechts kleine groepen georganiseerden.

In Spanje, Frankrijk, Italië en Holland is hun invloed nog het grootst. Maar over Frankrijk berichten de vakverenigingen zelve, dat de cijfers der meer of minder anarchistische bonden onbetrouwbaar zijn door de slechte gewoonte veel te hoog op te geven. Hetzelfde geschiedt in Spanje. De sterkte der spaansche anarchisten kan men bovendien uit het volgende opmaken : In het jaar 1902, toen de politieke arbeiderspartij over de 8000 leden, de algemeene vereeniging der vakarbeiders 32000 leden telden, gaven de anarhisten 70000 leden op, als behoorende tot hun Nationale Federatie (opgericht tegenover de socialistische bonden) te samen in 400 afdeelingen. Maar in het verslag van hun midden-

komiteit van dat jaar vond men van die 400 slechts 20 betalende afdeelingen opgegeven!

In Holland liep het ledental van de anarchistische vereeniging van 16000 op 5000 terug in enkele jaren.

Een schitterend voorbeeld ten slotte van wat *samenwerking van politiek en vakorganisatie* vermag: Bij de laatste oostenrijksche kolenwerkersstaking stonden 60.000 arbeiders tegenover een zestal patroons. Ondanks den heerschenden kolenmood gaven deze laatsten niet toe. De vakbeweging was te zwak om hen te dwingen. Deze sprak evenwel haar vertrouwen uit in het socialisme. De afgevaardigden der socialistischen leidde met de vakbondbestuurders den strijd, en door onophoudelijken druk in de Kamer op de regeering en de meerderheid gelukte het den negen-uren-dag voor de bergwerkers te veroveren. « Dit was een opmerkelijk voorbeeld, schrijft Kautsky, der vereeniging van politieke en vakbeweging. Elk op zich zelf had tot niets geleid. De socialistische afgevaardigden hadden zich heesch kunnen praten in den Rijksdag, zij hadden voor doove ooren gepreekt zonder de staking. Maar deze ware weer zonder uitslag geëindigd zonder het ingrijpen in het parlement door de socialistischen, die niet rustten voordat regeering en meerderheid de beloften, die zij in den tijd van den grootsten kolenmood hadden gedaan omtrent verkorting van den arbeidsdag, tenminste eenigszins uitvoerden. »

Stel daartegenover het slechts halve slagen de fransche bergwerkers in hunne staking (oktober tot december 1902), die toch ook de overgrootste meerderheid der arbeiders omvatte.

Door de te geringe eensgezindheid daar tusschen politieke en vakbeweging, door de afkeerigheid van een deel der arbeiders van de eerste, werd niet *alle* druk op Kamer en Senaat uitgeoefend, en kwam dus de verkorting van arbeidstijd slechts voor enkele soorten tot stand.

Mogen deze voorbeelden hier genoeg zijn.

Maar nu nog een opmerking, voordat wij van de praktijk afstappen en tot het meer theoretische gedeelte van onze beschouwingen terugkeeren.

Ontkennen wij, dat onze zoo geprezen socialistische taktiek in politieke en vakbeweging gevaren heeft? Is hier alles blank en helder, daar alles zwart? Leidt de weg, dien de socialistischen inslaan, gemakkelijk en zonder dwalen of vallen naar de socialistische gemeenschap?

Wij zouden liegen als wij dat zegden.

Ook de socialistische taktiek loopt altijd en altijd weer gevaar fouten te begaan. Zij kan burgerlijk worden in de politiek, verburgerlijken in de vakvereeniging. Het vormen van sterke kassen hier en het vergeten van den strijd, het vooropstellen van onderlinge ondersteuning en het verwaarloozen van de bestrijding der patroons, het blind gehoorzamen aan leiders die beambten worden en geen strijders meer zijn, de ikzucht van den vakbond tegenover andere arbeiders, een uitsluitings-, een gildegeest, een vredes- en rust- in plaats van een kamp-taktiek, dat zijn alle gevaren die de met socialistische taktiek handelende vakorganisatie bedreigen. De duizenden en honderdduizenden vereenigd *kunnen* een *kudde* worden en ophouden zelfdenkende, zelfhandelende wezens te zijn. Het zou laf zijn te ontkennen dat dit gevaar bestaat. Het voorbeeld van Engeland heeft het trouwens dikwijls bewezen.

Zoo ook in de politiek. Ook daar dreigt den arbeider het gaan hangen aan het kleine. Het niet zien van het groote einddoel ter wille van den dagelijkschen strijd. Daar blijft het dreigende verbod met den burger, voor kleine voordeeltjes, voor een zetel meer of minder. Daar dreigt de zucht regeringspartij te worden.

Dat alles is zoo, maar hebben wij het ooit ontkend? Hebben wij ooit ontkend dat de weg en de strijd der arbeidersklasse een lange en moeilijke was? *Als* er een rechtstreeksche gemakkelijke weg bestond, dan was hij toch al lang gevonden, dan bestond ook het socialisme reeds. Maar een dergelijke weg bestaat niet. Vol neder-

laag en dwaling is elke taktiek, omdat het patronaat voorloopig nog machtiger is dan wij.

Maar onze taktiek is desondanks de éénig mogelijke. Want — wij kunnen het niet genoeg herhalen — de burgerij is goed georganiseerd en geschoold en reusachtig in macht. Het proletariaat kan haar alleen overwinnen door in reusachtig aantal, na jarenlange oefening en strijd, als één man, welbewust tegen haar op te staan. Wie dat inziet, begrijpt dus dat twee dingen noodig zijn: 1° de socialistische geest; 2° de reusachtige organisatie. Geen groot aantal zonder socialistische gedachte. Maar evenmin socialistische gedachte zonder groot aantal. *Beide* moet ons doel zijn. En het is de socialistische taktiek die tegelijk, en gaandeweg, de socialistische gedachte verspreidt en de reusachtige getallen bijeenbrengt. Waardoor? Doordat zij den politieken strijd voert, dien *allen* voeren kunnen.

Wanneer men ons dus op bovengenoemde gevaren en dergelijke wijst, dan antwoorden wij: Gij hebt gelijk, zij bestaan, ook bij u, anarchisten, niet minder. Want welke andere taktiek, bijvoorbeeld die der alleen vakvereeniging, *kàn* zóó zeer leiden tot strijd-voor-het-kleine-all-en? Maar wij zien de gevaren die ons dreigen, en wij trachten daarom ze af te wenden en te voorkomen. Maar al waren ze tienmaal groter, wij komen aan het doel, want de politieke strijd is de éénige, algemeene, die het geheele kapitaal en het geheele proletariaat omvat. De ontwikkeling der maatschappij verscherpt de klassetegenstellingen. Het socialisme wordt voor het proletariaat steeds meer een levensbehoefte. Wij zullen dus, ondanks alle gevaren, dien eenigen weg blijven volgen, en op dat eenige terrein en vakbeweging en politieke partij ten slotte brengen tot den eindstrijd met de burgerij.

Laten wij, socialisten, alles doen om de genoemde gevaren in vakbond en partij te voorkomen, dan zullen wij ook het snelst het anarchisme overwinnen.

De verovering der politieke macht

De revolutionaire rol van het proletariaat is een driedovoudige.

Ten eerste moet het binnen de kapitalistische maatschappij zich zelf vormen tot een macht die het kapitalisme omverwerpen kan.

Ten tweede moet het deze omverwerping uitvoeren.

Ten derde moet het de socialistische maatschappij inrichten.

Wij hebben tot nu toe besproken, hoe voor het eerste deel der taak de politieke strijd onontbeerlijk is. Wij hebben gezien, hoe het juist de strijd voor de hervormingen is, die de noodzakelijke kracht brengt aan de arbeidersklasse. Wij hielden altijd in het oog dat het proletariaat stoffelijk en geestelijk zeer zwak is, hoe het, zonder lichamelijke, geestelijke en zedelijke kracht niet overwinnen kan, en hoe dus elke verbetering, door vakbeweging en politieke werking te bereiken, moet worden nagestreefd. Dit zagen wij als het eerste voordeel der politieke werking: dat hervormingen kunnen worden bereikt dikwijls, voor massa's arbeiders, en op menig punt (als woningkwestie, onderwijs en belasting) alleen langs dezen weg. Als tweede, nog groter, voordeel zagen wij dat de politieke strijd, en ook deze alleen, het geheele proletariaat bijeen kan scharen, langzamerhand eerst nog anders denkenden tot zich brengt, zeer velen organiseert en eindelijk allen in massa stelt tegenover het kapitalisme.

De arbeidersklasse stelt in den politieken strijd hare eigen eischen, dringt, door zich onafhankelijk te stellen tegenover alle partijen, deze partijen daardoor juist het allerbest om telkens iets en langen tijd iets meer te geven, maakt van elke aldus verkregen versterking gebruik, om, krachtiger geworden, hooger eischen te stellen, lokt daardoor weer nieuwe scharen tot zich, krijgt daardoor allicht weer iets meer..., heeft eindelijk, ook als de burgerij ophoudt hervormingen toe te staan,

hare legerscharen zóó sterk gemaakt, dat zij tegenover de kapitalistische klassen staat als dreigende macht.

Dan is juist door dien langen moeilijken strijd voor elkaar en met elkaar, de solidariteit die allen hebben gekregen, de landarbeider voor dien van de stad, de nijverheidsarbeider voor dien van het land (wij wezen er op dat de solidariteit der *veele* klasse alleen in de politiek aan den dag komt), die solidariteit is zóó groot geworden, dat men op elkander, en daardoor tegelijk op de overwinning, een vast vertrouwen heeft.

Dan breekt hoogstwaarschijnlijk een zeer ernstige strijd met de burgerij aan, een strijd waarvan wij den vorm nu nog niet kunnen zien, een strijd waarvan wij hopen dat hij niet met bloed en dood zal worden gevoerd, maar in elk geval een strijd die de kracht van het geheele proletariaat tot het uiterste zal inspannen.

Maar in elk geval — en dit bleef ons nog te bewijzen tegenover de anarchisten — de verovering der politieke macht zal dan noodig zijn.

Want... de vereenigde macht der kapitalisten zal dan gedwongen moeten worden en gebroken, en dit kan niet geschieden zonder een georganiseerde macht van het proletariaat — er zal overal tegenstand zijn, en die kan niet worden gefnuikt dan door het gezag en de oppermacht van het proletariaat. Een voorstelling van vrije groepjes die, zonder samenhang, op zouden treden is — tegenover de kolossale macht der kapitalisten — een droombeeld. De massa medeslepen, er op rekenen dat dit voldoende zal zijn en zijn taktiek hierop inrichten is een misdaad. De kapitalisten zullen wel zoo verstandig zijn om zich niet in vrije groepjes te organiseeren, om zich niet te federeeren, maar om zich met al de kracht die de wanhoop geeft, met een algemeene en met de snelheid van den bliksem werkende staatsmacht te verzetten — hetzij dan met parlementaire, hetzij met gewelddadige middelen.

Tegenover de staatsmacht der kapitalisten zal gesteld moeten worden — wil men de zege behalen — een politieke macht, de arbeiderspartij, de staatsmacht der

kapitalisten zal moeten worden verdrongen door de oppermacht van het proletariaat. De aard van den strijd, het karakter van den vijand maakt dit noodzakelijk.

Maar de arbeidersklasse zal nog wat anders te doen hebben dan de heerschappij over te nemen. Zij zal niet alleen onwilligen hebben te dwingen, wetten hebben uit te vaardigen als : onteigening van daartoe reeds dadelijk geschikte bedrijven, rijkelijke ondersteuning van alle werkelozen, invoering van hooge op de kapitalisten drukkende belastingen, zoolang de socialistische arbeid nog niet is ingevoerd overal — zij zal ook den arbeid hebben te regelen.

In de plaats van de kapitalistische wanordelijke voortbrengst en verdeeling zal terstond zooveel mogelijk moeten worden ingevoerd de socialistische, ordelijke en rechtvaardige. Men zal met bewustheid willen te werk gaan, in plaats van de wanorde te laten heerschen zooals tot nu toe. Hoe zal dat, in den overgangstijd van kapitalisme naar volledig socialisme, anders kunnen dan door algemeene regeling? Als alle arbeidersgroepen zoo maar, zonder overleg met alle andere groepen aan den arbeid gingen, zou dezelfde wanorde als onder het kapitalisme blijven bestaan. Krisis en overvoortbrengst zouden binnen kort uitbreken. De verhandeling der voortbrengsels alleen reeds eischt algemeene regeling. Vooral, doordat invoering van socialistische voortbrengst nog niet terstond in iederen tak van bedrijf mogelijk zou zijn (immers kleinbedrijf zou nog veel voorkomen), zou het mengsel van socialistische en kapitalistische of althans persoonlijke voortbrengst een nog veel grootere wanorde teweegbrengen, indien niet van uit eene (natuurlijk geheel volksgezind geregeld) algemeene vertegenwoordiging de regeling ter hand genomen werd. De Staat bezit de gegevens, kent, om een voorbeeld te noemen, uit zijn kadaaster alle terrein, oppervlakten, kent de voortbrengst van den grond, heeft de statistieken, enz. Had men zich dus van den kapitalistischen Staat meester gemaakt, dan vonder de

arbeiders daár talrijke middelen om hun socialistische maatschappij in te richten. Maar de noodige algemeene regelen zouden natuurlijk slechts door daartoe benoemde afgevaardigden kunnen worden opgemaakt. Om de eenvoudige reden alleen als dat de honderdduizenden niet samen komen en samen beraadslagen kunnen.

Voor den overgang van kapitalisme in socialisme is dus de bezitnemng der staatsmacht noodig. Ten eerste : om de kapitalisten met overmacht te kunnen dwingen, zoo noodig. Ten tweede : om de voortbrengst op socialistische manier te regelen.

Het socialisme heeft zich zelve aldus genoemd, omdat het deze, trouwens zeer eenvoudige, waarheid inziet, omdat het inziet dat die overgang niet anders plaats hebben kan. Het woord socialisme beteekent letterlijk : kameraadschappelijke volksheerschappij. Het duidt juist dien overgangstoestand van kapitalisme naar socialisme reeds aan, wanneer de arbeiders kameraadschappelijk de heerschappij over de maatschappij zullen uitoefenen.

Geeft ook maar een enkel anarchist een duidelijk antwoord op deze duidelijke bewijsvoering? Neen, geen enkele. Geen enkele geeft een duidelijke uiteenzetting hoe hij zich dien overgang dan eigenlijk zelf wel denkt. Toen schrijver dezes deze dingen aan Domela Nieuwenhuis bij een debat in Enschedé onder het oog hield, antwoordde hij alleen dat de arbeiders zich wel zouden haasten om het kadaster, de statistieken en al dien papieren rommel te verbranden. Dat die gegevens er noodig zijn voor *den arbeid*, deed er voor hem niets toe! Kan men het zich waanzinniger, maar tegelijk tegenover de arbeidersklasse onbewustmisdadiger denken?

En toen bij hetzelfde debat aan Domela Nieuwenhuis gevraagd werd, hoe dan wel het socialisme uit het kapitalisme gevormd zou worden, hoe dan wel de kolossale bedrijven der grootnijverheid, en het groot verkeer socialistisch zouden worden, zoo dat er geen verwarring ontstond, toen hem werd aangetoond dat de socialistische organisatie der grootbedrijven niet anders kan worden geregeld dan in het groot, antwoordde hij

met Kropotkine niets anders dan : het zal geschieden *langs natuurlijke weg*. Alsof in de natuur niet de wanorde even « natuurlijk » was als de orde, alsof gezag, algemeenmaking, en Staat niet even « natuurlijk » waren als « vrijheidsliefde » en « individualisme ».

Met het algemeene woord : « langs natuurlijke weg » worden de arbeiders bedrogen. Met zulke onduidelijke en nietszeggende zinnen stuurt men daar de schuit in het riet. En een wijze hoe men zelf zich eigenlijk den overgang denkt, wordt in het minst niet aangegeven.

Wij doen een beroep op de arbeiders om ook hierover ernstig na te denken. Zoodra men inziet dat een socialistische, dit wil zeggen ordelijke, bewuste regeling van den gezamenlijken arbeid niet anders mogelijk is, zal men ook op het punt : de verovering der politieke macht noodig voor de stichting van het socialisme, aan het socialisme gelijk en zich zelf als zijn strijdmakker geven.

Het is niet voldoende te zeggen : « ik heb dat liever niet, ik ben een vijand van alle « gezag ». Men moet logisch denken en zijn taktiek niet naar afgetrokken begrippen, maar naar de waarheid der dingen regelen.

Voor den overgangstijd is dus politieke macht noodig.

Maar zoodra het socialisme ontbloeit uit het kapitalisme, en hoe meer, tot heil der geheele maatschappij, de socialistische voortbrengst en verdeeling in alle takken van bedrijf zal worden ingevoerd, des te meer wordt alle machtsuiting onnoodig. Eindelijk werkt alles samen volgens onderling goedgevonden regelen. Er zijn geen privaatzitters meer te dwingen, er zijn geen werkeloozen meer te helpen, geen belastingen meer op te leggen, takken van nijverheid, landbouw of vervoer meer door de volksgezindheid der arbeiders in het goede spoor te brengen. Alle gezag, dat nog ligt op het gezag van de vroegere maatschappij, verdwijnt. De kapitalistische Staat is verdwenen.

Slechts één gezag blijft over, o haters van het afgetrokken « gezag ». En als gij dit anders weet te bedenken, moet gij het ook maar weer zeggen. Het gezag dat

overblijft, is gelegen in de gemeenschappelijke verzorging en het besturen van den arbeid. Want als de maatschappelijke arbeid bezorgd wordt door groepen werkenden, ook dan nog zullen die groepen onderling hun arbeid moeten afspreken. De groep der bakkers in een stad zal moeten weten hoeveel koren gebouwd en geleverd kan worden, de groep der landbouwers hoeveel brood er noodig, de groep van het vervoer hoeveel aangeboden zal worden (*).

Denken de « vrijen » soms dat, om dat af te spreken, alle personen op een hoop zullen loopen en hun eigen « vrijen wil » zullen uitgillen? Of zullen ze die zaken regelen door afgevaardigden? Het gezond verstand der socialistischen zegt, dat weer alleen de laatste weg mogelijk is, en dat de verstandige toekomstsocialisten dien dus zullen inslaan. — Welnu, die afgevaardigden zullen dus *over de voortbrengst* eene beslissende stem hebben. En dat zal al zijn wat er over is van het gezag. Met andere woorden: de Arbeid zelf, de techniek, de natuurlijke voorwaarden er van en de werktuigen zullen ook dan nog maken dat de mensch zich aan eenige maatschappelijke regelen zal hebben te onderwerpen. Dat hij dit gaarne doen zal behoeven wij, hopen wij, voor het publiek dat *ons* leest, niet te betoogen.

Maar bewezen is ook hiermee, dat de anarchist met verwerping van elk « gezag », ook in de toekomstmaatschappij, weder warbegrippen kweekt.

Derhalve: bij den socialist over de politieke macht heldere gedachten, nu in den kapitalistischen Staat; in den overgangstijd van kapitalisme naar socialisme en in de socialistische maatschappij zelve.

(*) Is het nog noodig tegen een anarchist in te gaan, die, in debat, het kleinbedrijf wilde herstellen en alle voordeelen van de deeling van den arbeid opgeven, door naar ieders huisje in de toekomst eene lektrischen draad te spannen en hem daar te laten maken wat hij noodig had? Of tegen Domela Nieuwenhuis die zegde: dat het machienwezen wel zoo kolossaal kon worden dat het alles voortbracht. Bedoelt Domela Nieuwenhuis een machien dat het ijzererts grijpt uit de aarde en een stoomschip voortbrengt? Of zal eenige en dus geregelde menschelijke arbeid altijd noodig zijn?

V

Wij hebben aangetoond dat er slechts één terrein is, waarop het geheele proletariaat samen *handelen* kan.

Of de anarchist hoog springt of laag, of hij zich in bochten wringt, hij zal geen ander terrein kunnen aanwijzen.

Meent hij werkelijk dat de algemeene werkstaking den voortdurenden dagelijkschen strijd om de politieke macht te vervangen kan? De algemeene staking, die groote daad die men toch zeker niet « maken » kan, maar die zus of zoo eens in een, dikwijls lang, aantal jaren kan komen? Moet niet juist ook aan haar eene reusachtige organisatie voorafgaan? En hoe komt men tot de oefening, de scholing, de eensgezindheid, juist dan zoo noodig, als men zich niet vooraf als geheele klasse geschoold, geoefend en vereenigd heeft? En de eenige weg waarop men zich *als geheele klasse* voortdurend praktisch, let wel op, *praktisch*, niet met woorden, niet met protesten, maar met daden, oefenen, scholen en vereenigen kan, is in de Werkliedenpartij: de politieke en parlementaire weg.

De verbinding van hervormingen onder het kapitalisme met het einddoel, het socialisme, dat is die weg. Het verbinden van middel met doel, het oogenblik van nu met het ideaal, dat is onze scholing. Het soms langzaam voortschrijden, het gaan met kleine stappen, de hervormingspolitiek, dat is het organisatiemiddel. Het soms snel gaan, het voortstormen als de tijd rijp en de gelegenheid gunstig is, dat is onze oefening. Het verbinden van hervorming met omwenteling, van ontwikkeling, als het kan of moet, met omwenteling, dat is het geheim van onze taktiek.

Het is voor het eerst in de wereldgeschiedenis, dat eene partij aldus in den praktischen politieken strijd treedt met een bewust doel van eene andere maatschappij voor oogen. Alle vroegere omwentelingen zijn min of meer instinktmatig gemaakt, deze voor het eerst

neemt hare maatregelen, kiest hare taktiek van te voren, bewust.

In deze beschouwingen is bijna voortdurend, althans voornamelijk, over de noodzakelijkheid van politieke beweging gesproken. Dit was tegen hen die haar ontkennen noodig. Maar de politieke organisatie is niet het eenige noodige, zij is slechts een onderdeel.

Alleen politiek is eene dwaasheid. Alleen economische vereeniging eene dwaasheid. Alleen kooperatie eene dwaasheid.

Welke organisatie hebben wij, als wij het kapitalisme willen overwinnen, even noodig als die der politieke beweging? De goed georganiseerde en geschoolde, omwentelingsgezinde vakvereeniging. En beide moeten elkaar innig steunen, zooveel mogelijk samen handelen, eindelijk misschien één geheel worden.

Noodig is de politieke bevolking in de parlementen, maar achter haar moeten staan de omwentelingsgezinde arbeidersmassa's. De groote beteekenis der politieke beweging, waarom het op zich zelf reeds ten zeerste noodzakelijk is dat de arbeiders aan haar deelnemen, is, — dat zij telkens en telkens weer den klassenstrijd brengt tot groote klassenstrijden, knooppunten, die in den zin van één der klassen moeten worden opgelost. Niets werkt zoo propagandistisch, niets zoo revolutionair; achter de parlementaire vertegenwoordigers van het proletariaat moeten dan echter de georganiseerde arbeiders staan. En in de eerste plaats de vakvereeniging.

Evenals altijd door bij iedere kleine hervorming de socialistische kamer- en gemeenteraadsleden moeten gesteund worden door de vakvereenigingen, en omgekeerd iedere vakbeweging haar weerklank moet vinden in parlement en gemeenteraad, zoo ook bij groote beschouwingen, waar het belang van het geheele proletariaat op het spel staat.

De werking in de Kamer moet zijn hervormend, maar door haar geheelen geest tevens revolutionair. De

beweging der massa, en vooral die der vakvereeniging, moet omwentelingsgezind en op hervormingen uit zijn, altijd sterker met de parlementaire werking gepaard. Dit is mogelijk, en ondanks tijdelijken val en terugval zal en moet dit gebeuren en eindelijk zoo komen, niet door onzen en uwen wil in de eerste plaats, maar door het kapitaal zelf, dat voortdurend het aantal proletariërs vergroot, den afstand vermeerdert tusschen maatschappijrijkdom en arbeidersarmoede.

Dat dit geen woorden zijn, bewijzen nu reeds de algemeene werkstakingen met politiek doel, in België, in Zweden, in Italië, in Holland, in Rusland. De politiek legt den knoop der klassebelangen, de massa der arbeiders, de vakvereenigingen vooral, grijpen het zwaard en hakken den knoop door of trachten het te doen.

Deze voorbeelden bewijzen meer dan duizend woorden; 1^e het door en door revolutionair der politieke werking, 2^e dat vak- en parlementaire beweging eensgezind moeten zijn.

Zoo zal het ook in de toekomst gaan: de georganiseerde politieke strijd zal leiden tot een punt waar het, en nu beslissend, gelden zal: kapitaal of arbeid. Het bezit der gemeenschap van sommige voortbrengingsmiddelen bijvoorbeeld zal moeten beslist, of wel de verzekering tegen werkeloosheid in proletarischen of kapitalistischen zin opgelost, of een groote belastingkwestie worden geregeld, of een oorlog zal dreigen. Van de vraag, in hoever het socialisme in de vakvereeniging is doorgedrongen, hoever het het proletariaat door zijn tucht en organisatie tot idealisme voor hetzelfde doel heeft gebracht, zal dan afhangen hoe die ontkenning zal zijn.

Wij wijzen nog op de plooibaarheid der socialistische taktiek. Doordat zij altijd in de eerste plaats op den vijand let, kan zij haar taktiek veranderen naar de zijne.

Voor de verbetering van het oogenblik, maar evenzeer voor de maatschappelijke onwenteling is het internationale socialisme de eenige doeltreffende arbeiders-

organisatie. Zij alleen schoolt en organiseert de massa, al gaat dit langzamer dan wij zouden wenschen. Zij alleen staart zich niet blind op afgetrokkene vage godsdiens- of vrijheidsleuzen, zij volgt integendeel de bewegingen van het kapitalisme, zij let op haar vijand en regelt naar hem haar taktiek. Juist daardoor zal het haar eenmaal gelukken het monster in haar omhelzing te verstikken.

Moge het proletariaat, moge gansch de vakbeweging zich spoedig tot gemeenzaam handelen bij haar voegen. Moge de dag van eendracht niet ver meer wezen en mogen ook de dagen van beslissender slagen dan wij nu kennen, van beslissende overwinningen niet ver meer zijn.

Wij eindigen met nog eens op ons voornaamste punt, het zuurdeesem dat eigenlijk alle socialistische betoogen doordringen moet, terug te komen. Wij stellen den lezer, den arbeider, deze vragen :

Gelooft gij met ons dat de macht der kapitalisten is een reuzenmacht?

Gelooft gij met ons dat de geheele macht van het proletariaat noodig zal zijn om het kapitalisme te breken?

Is het genoeg dat enkele groepen of vakken zich daartoe organiseren, of moet daartoe het geheele proletariaat voortdurend, als het kan in dagelijkschen strijd, zich oefenen, scholen en organiseren?

Wij twijfelen niet of gij zult antwoorden : ja dat laatste is noodig, want de macht van het kapitalisme is reusachtig.

Waar is dan, vragen wij u, het eenige terrein waarop de arbeidende klasse, als geheel, tegenover de kapitalistische klasse, als geheel, zich oefenen, scholen en organiseren kan?

Het eenige antwoord kan slechts zijn : Dat is het politieke terrein.

Leve dus de rechtstreeksche, praktische, zelfstandige beweging van het proletariaat.

Weg met het anarchisme. Weg met alle individua-

lisme. Weg met het prediken alleen. Weg met de economische beweging alleen.

Leve de goed georganiseerde vakvereniging !

Leve de socialistische Werkliedenpartij !

Leve de revolutionaire, hervormingsgezinde, doelbewuste geest in beide !

Leve de welwillende samenwerking van beide zoolang het moet. Leve de Eendracht of Eenheid van beide zoodra het kan !

GERMINAL

[3de JAARGANG (van 1 Mei 1904 tot 30 April 1905)]

N ^o 1.	E. Van der Velde — De Taktiek der Werkliedenpartij	16	bladz.
2.	D ^r Terwagne — Over den Invloed van de Vermindering der Werkuren op de Gezondheid der Arbeidende Klas	16	"
3.	De Grondwetsherziening in de Kamer van Volksvertegenwoordigers	48	"
4.	Aan de Buitenlieden	16	"
5.	Rienzi — Arm en Rijk	68	"
6.	De Toestand van het Lager Onderwijs	16	"
7.	Louis Bertrand — De Belastingen en ons financieel Regiem	8	"
8.	Militarisme en Socialisme	16	"
9.	Proces De Brouckère-Lekeu	24	"
10.	Het kapitalistisch Tijdvak of het Einde van een Stelsel en eene Leer	32	"
11.	Louis Bertrand — Wat willen de Socialisten?	16	"
12.	Emile Vinck — De Vermindering der Werkuren en den Achturendag	104	"
12bis.	E. Anseele — De Samenwerking en het Socialisme	32	"
13.	Karel Beerblock — Uit het leven der fabriekwerkers	72	"
14.	Germinal	16	"
		500 bladz.	

2^e JAARGANG (van 1^e Mei 1905 tot 30^e April 1906)

N ^o 1. Alfons Octors. — De Catechismus van den Werkman	24 bladz.
» 2. Ferdinand Hardyns. — Waarom ik socialist ben	32 »
» 3. Uittreksels der Socialistische Vlugschriften van P. Lafargue	16 »
» 4. Pieter De Bruyne. — Uitlegging der Wet op de Werkongevallen	64 »
» 5. Gladiator. — Voor of tegen het Socialisme	24 »
» 6. Jaurès. — De Vrede en het Socialisme	36 »
» 7. Charles Rist. — De Werkerssyndicaten in Engeland	16 »
» 8. De Socialistische Volksdrukkerij en hare Vijanden	32 »
» 9. Anne Say. — Door Wagner's Drama	80 »
» 10. Dr. Terwagne. — De Toekomst van Antwerpen	36 »
» 11. Hannick. — De Wet op de Scheiding van Kerk en Staat in Frankrijk	32 »
» 12. F. Hardyns. — De Werklieden zijn nooit kontent	16 »
» 13. Dr Souvarine. — De Nuttelooze Organen van den Mensch	44 »
» 14. Wat wij zijn. Wat wij willen worden	16 »
» 15. Millio. — Hier is de Waarheid	16 »
» 16. E. Vandervelde — Het Socialistisch stelsel	56 »
	540 bladz.

3e JAARGANG (van 1 Mei 1906 tot 30 April 1907)

N ^r 1. E. d'Oliveira — Godsdienst en Socialisme	20 bladz.
» 2. Enrico Ferri — Wetenschappelijk Socialisme	36 »
» 3. Jules Destrée — De Wet op de Zondagrust	48 »
» 4. Jaurès — Het socialistisch Regiem der Toekomst	48 »
» 5. Dr Terwagne — De Zaak van Lourdes	31 »
» 6. Gabriel Deville — De Evolutie van het Kapitaal, I ^e deel	32 »
» 7 Id. — Id , II ^e deel	32 »
» 8. Iglesias. — De Betrachtingen der socialistische partij	36 »
» 9 E. Van der Velde. — Het Verval van het Kapitalisme	36 »
» 10, Gabriel Deville — De Evolutie van het Kapitaal, III ^e deel	32 »
» 11. Camiel Huysmans. — De Omwenteling van 1830	48 »
» 12. Recht op 't Stadhuis	16 »
» 13 H. J. Scholte. — Vergelijkend overzicht der Nederlandsche en Belgische Arbeidswetgeving	64 »

Gezel,

Al de socialisten die begrijpen, dat
alleen opvoeding en organisatie tot
ontvoogding der werkende klas moeten
leiden, zullen hun best doen nieuwe
abonnenten voor

GERMINAL

te winnen.

De nieuwe jaargang vangt aan den
Eersten Mei.

TE VERKRIJGEN

IN DE

Samenw. Maatschappij VOLKSDRUKKERIJ

GENT, 29, Hoogpoort, 29, GENT

		Genaaid Gebonden	
SUE, EUGÈNE	— De Wandelende Jood, 2 deelen	9,00	11,50
"	— Martin de Vondeling, 2 deelen	9,00	11,50
"	— De Zeven Hoofdzonden 2 deelen	9,00	11,50
DE WINNE	— Door Arm Vlaanderen	2,50	
DE COSTER	— De Legende van Uilen- spiegel en Lamme Goedzak	5,00	
ZOLA	— Germinal	3,00	
"	— De Nederlaag	3,00	
Bovenstaande werken zijn allen geïllustreerd			
ANSELE	— Voor 't Volk Geofferd	1,50	
BUYSSE	— Het Gezin Van Paemel	1,00	
DE GRAVE	— Het proces en gevangens- chap der gebroeders De Grave	2,50	
RIENZI	— Kapitalisme en Socia- lisme	0,60	
VANDERVELDE	— Collectivisme en Evolu- tie op Nijverheidsge- bied	1,00	

Komt te verschijnen

**De geschiedenis der Gentsche Werkersbeweging
gedurende de 19^e eeuw**

Prijs per wekelijksche aflevering: 10 centiemen